

MAGYAR TANÍTÓKÉPZŐ

A TANÍTÓKÉPZŐ-INTÉZETI TANÁROK

XXV. ÉVFOLYAM.
KILENCEDIK FÜZET.

ORSZÁGOS EGYESÜLETÉNEK
KÖZLÖNYE

BUDAPEST, 1910.
NOVEMBER HÓ

Tanítóképzés.

Felirat a fizetésrendezés és szolgálat tárgyában.

Nagyméltóságú Miniszter Úr!

Kegyelmes Urunk!

Az 1911-ik évi költségvetésből és okadatolásából immár kétségtelenné lett, hogy a középfokú iskolák tanárainak az 1909-ik évben kontemplált fizetésrendezése nem egyszerre, hanem három év alatt s az igazgatóknak a tanárokkal egybefogott összessége alapján fog megharmadoltatni; nyilvánvalóvá lett az is, hogy a magas kormány a tanárság eddigi szolgálati évének számát harminc-ről harmincöt-re, a heti órák összegét pedig tizennyolc-ról húszra fogja felemelni.

Nagyméltóságú Miniszter Úr! Kegyelmes Urunk! Alulírottak mély hálával állapítjuk ugyan meg, hogy amióta a közoktatásügyi kormány figyelme erősebben fordult a népnevelés kérdései felé, anyagi helyzetünk javítása is lépést tartott a közoktatásügy emez ágazatának intenzivebb kultuszával; hálával állapítjuk meg, hogy a tanítóképző tanárságnak még nem régiben is zilált és sem méltányosnak, sem igazságosnak nem mondható ellátottsága az utóbbi években, másfokozatú iskolák tanárainak viszonyaihoz mérten, viszonylagosan rendeztetett is. Ez örvendetes tények konstatálása közben azonban bizonyos önérzetességgel kell e helyen arra is reámutat-

nunk, hogy a tanítóképzők tanársága, melynek nagy része van a népoktatás ügyének s ebben a tanítóképzésnek a kor világnézetéből, államberendezéséből természetszerűen következő s őt megillető helyre való felemelésében, azon nyugalmasabb évek alatt, melyek egy rég vajudó ügy megoldása után, valóságos előnyöknek tetszettek, ismételjük, e nyugalmasabb évek alatt, egyre jobban fokozódó hévvel, nem közönségesen értékes munkát fejtett ki. Új és lelkes tanítógeneráció áll ma a népoktatás mezőin; lelkes tanítógeneráció, mely hittel és tudással nevel új nemzedékeket, fajának és hazájának szeretetében izzó, hozzá hasonló polgárokat. Ez az újgeneráció, melynek megbízhatósága a magyar állameszmének legbiztosabb talpazata, a mi nevelésünk. E nevelés munkája azonban — sajnos — az immár letűnő s anyagi tekintetben nyugodtabb, a közre értékesebb éveké. Távol járnánk hivatásunknak mindig az egész nemzet életére vonatkozó tartalmától, ha nem méltányolnók azokat az okokat, melyek részint a közoktatásügyi, részint az országos kormányt a már nyilvánosságra jutott javaslatok megtételére serkentették, de egyenesen ellentétbe kerülnének hivatásunk céljaival, ha reá nem mutatnánk azokra a veszedelmekre, melyek a megvalósulás küszöbén álló tervezetek törvényerőre való emelkedése által fenyegetnek viruló intézményeket s gyökereiben támadnak meg évek hosszú sorára, a nemzet egészére kiható alkotásokat.

Reá mutatunk tehát a törvénytervezetben rejlő sérelmekre; reá, mert biznunk kell ennek a nagy ügynek jó sorsában s reménykedünk Excellenciádnak az ügyet az utolsó fórumon is megvédelmezni kész ígérétében.

Kegyelmes Urunk! Az országos tisztviselői karnak a fizetésemelésért meg-megújuló kérelme a nagy közönséget, de sőt a vezető állásokban levő politikusokat is, gyakran ragadtatta arra a kijelentésre, hogy a tiszt-

viselőknak a fizetésemelésért való mozgalmá valóóságos betegség, növekedő szertelenkedés s ez a végletekig nem fokozható. E kijelentésekből az olvasható ki, mintha a tényleg meg-megújuló mozgalmak jogosulatlanok volnának s mintha a tisztviselők fizetésére fordított összegek az államnak improduktív kiadásai volnának. Nem is említve azt, hogy az utóbbi években ijesztő mértékben megnövekedett drágaság igazoltta teszi e mozgalmakat; igazoltta a közélet eredményeiből rajzolódó azon kép is, melyet az államtisztviselőknak a magántisztviselőkkel, kereskedőkkel s iparosokkal való összemérése ad, — hangoztatnunk kell, hogy *az államéletnek végső elemzésében mégis csak az a célja, hogy polgárainak, a méltányosság és igazság arányai szerint, a megélhetés feltételeit biztosítsa.* A tisztviselők fizetésének a lehetőség és arányosság elvei szerint való emelése tehát nem esetlegesség, hanem államháztartási cél, nem időről-időre jelentkező ötlet, hanem állandó és természetes szükséglet. S e tétel sohasem a végletekre való appellálással elemezendő, hanem az állandóan igazodó, alakuló viszonyosság azon szempontjaival, melyek magát a közéletet irányítják és mozgatják.

Azon mozgalom jogosultságának azonban, melyet az állami tisztviselők fogalmának keretein belül, az utóbbi időben indítottak a középfokú iskolák tanárai, közelebbi meghatározói is vannak! Mi, mély tisztelettel alulirottak, egyáltalában nem áztatjuk magunkat azzal, hogy Magyarországon volna olyan szellemi foglalkozás, mely a maga közértékéhez viszonyítva taksáltatnék, nem áztatjuk, mert hiszen talán el sem múltak azok az idők, melyekben ki-ki tehetsége szerint reáfizetett a maga hivatalára; de mindezeket mérlegelve, valljuk, hogy a régi idők hagyományaihoz képest, mindig a legrosszabbul díjazottak között állottak azok, akik tanítással foglalkoztak. Így volt

ez a múltban s így van a jelenben is. A munka közértékét, vagy a hivatali képesítést tekintve, a hazai tanárság s közte természetesen a tanítóképző tanárság például egyáltalában nem áll hátrább a birói karnál s hogy az állam részéről való értékelésben a kettő között mégis mi a különbség, azt a jelenlegi mozgalom minden részében feltárta. Ime a tanárság jogos mozgalmának egyik még közelebbi meghatározója!

Az az egész országra, helyesebben: az összes művelt államokra kiterjedő drágaság, mely máris milliók nyugodt existenciáját roppantotta össze, elkerülhetetlen végzetességgel s fokozódó veszedelemmel fenyegeti a magyar tisztviselői kart is. Fokozódó veszedelemmel, mert hiszen nálunk ez a rém ijesztő gyorsasággal tolakodott be s ijesztő arányokban egyre növekedik. A magyar birói kart az általános drágulás máról-holnapra való beköszöntésének szem előtt tartásával igyekezett megvédeni az országos kormányzat: az egész vonalon egy csapásra valósította meg a fizetésrendezést. Célját el is érte: ott elnémult a panasz s a bírák újra nyugodtan dolgozhattak. A tanári világban egészen másképp állott a dolog. Itt, bár minden alkalmat megragadtak az illetékesek, hogy a tanároknak a bírakkal való paritását konstatálják, — noha megelőzőleg sem volt a két státus egyformán ellátva, — az 1909-ik évben újból és sokszorosan hátrább kerültünk. Hátrább kerültünk, mert a jelzett év költségvetése még a teljes megvalósulás esetén sem nyújtott kilátást a bírakkal teljesen egyenlő elbánásra; hátrább kerültünk, mert a tervezet nem egyszerre, hanem hosszabb időre eltolva ígerte az évek óta ígért, évek óta várt fizetésrendezést. Még szembeszökőbb s az 1893-ik évi fizetésrendezés alapföltételeivel most már egészen ellenkező lett a jövő, 1911-ik évi költségvetés tervezete szerinti «rendezés». E tervezet szerint 1909-től számítva öt év alatt

lesz valósággá a régi ígéret s ez sem az 1909-ik év költségvetésének az okadatolása, hanem újabb és újból sérelmesebb elvek szerint. E költségvetés indokolása ugyanis az állami elemi iskolai tanító- és tanítónőképző-intézetekre vonatkozólag a 86. lapon a következőket mondja: «E rendezés alapján, mely az igazgatókra nézve most, a tanárookra nézve pedig akként fog végrehajtatni, hogy az igazgatók kivétel nélkül a VII. fizetési osztályba való sorozása mellett, a *tanári állások* — az 1909. évi létszámot véve alapul — a VII., VIII. és IX. fizetési osztályokba egyenlő arányban osztatnak be... stb.» Eme világos szerkezetű mondatok értelme, az 1911-ik évi költségvetés szerint, most akként változott, hogy a tanárok és az igazgatók száma egybevéve fog megharmadoltatni. Nagy sérelem mindenesetre a fizetésrendezésnek három érve való elosztása, de még nagyobb sérelem a megharmadoltatásnak az új költségvetésben jelzett módja. Az előbbi ugyanis csak azt jelenti, hogy valaki hosszabb idő múlva jut a magasabb fizetési osztályba, az utóbbi pedig azt, hogy a költségvetés okadatolása alapján reménykedők számottevő százaléka egyáltalában nem jut oda. E vonalon különösen méltánytalan helyzetbe kerülnek a tanítóképzők tanárai. A középiskoláknál ugyanis 74 igazgatóra esik 927 tanár; itt a tanári létszámból előmegy a VII-ikbe 260 ember, vagyis 28·0% a 33% helyett; a tanítóképző-intézeteknél van 27 igazgató és 180 tanár; itt előmegy 41 tanár, vagyis 23%; a veszteség tehát a középiskolaiakkal szemben 5%, a 33% szemben pedig 10%.

Ime, Kegyelmes Urunk, a fizetésrendezésért megindult mozgalmak jogosultságának még közelebbi meghatározói! Nem illogikus, nem alap nélküli, ellenkezőleg a legilletékesebb helyről jött kijelentésekre támaszkodó s az élet nagy sanyarúságain alapuló tehát az az alázatos kérésünk, méltóztassék országos nagy súlyát latba

vetni s oda hatni, hogy a fizetésrendezésnek ígért tervezete egyszerre, a jövő 1911. évben s aképpen hajtásuk végre, hogy az igazgatók nélkül való, a VIII. és IX. fizetési osztályokba tartozó tanárok mindenkori létszáma harmadoltassék meg a VII., VIII. és IX. osztályok között.

* * *

Mély tisztelettel felsorolt sérelmeinknek — fájdalom — az előadottak csak az egyik felét teszik. Jelen alázatos beadványunknak második fele már nem is a meg nem lévők megadásával, hanem a meglévők elvételével, a szerzett előnyök elvesztésével kénytelen — sajnos — foglalkozni.

A szolgálati évek s az eddigi óraszámnak felemelése, illetőleg a harminc év s a 18 óra előnyeinek tervezetbe vett elvétele jutott tudomásunkra ugyanis úgy Nagyméltóságodnak az Országos Középiskolai Tanár-egyesület második kongresszusához intézett beszédéből, valamint a sokszor említett 1911-ik évi országos költségvetés okadatolásából.

A Ratio Educationis kiadatása, tehát majdnem másfélszáz év óta élvezték e jogot nemcsak a középfokú iskolák tanárai, hanem az elemi iskolák tanítói is. Élvezték e jogot s meg is védelmezték azt az utódok számára. Úgy érezzük, hogy akkor, midőn Nagyméltóságod előtt a status quo fenntartását kérelmezzük, az utánunk jövő, új generációk nevében is szólunk; úgy érezzük, hogy tisztes kötelességet teljesítünk, midőn, mint a teherképeségnek legilletékesebb becselői, aggodalmainkat fejezzük ki a tervbe vett szolgálati időnek úgy a nap, valamint az évek területein való ki terjesztése felett.

Nagyméltóságú Miniszter Úr! Kegyelmes Urunk! Tudatosan vesszük érveinket nagyobb távolságokból, általánosságokból, tudatosan, mert igazaink távolabbi

időkben, általánosabb alaptételekben gyökereznek. A szolgálati évek száma megállapításának története ugyanis a XVIII. századba nyúlik vissza. A Ratio Educationis kiadása óta elmúlt idők tartalma pedig egyáltalában nem olyan természetű sem az anyagi, sem a szellemi foglalkozások terén, hogy a nemzedékek általános munkacereje fokozódhatott volna. Ellenkezőleg, gyengült ez minden téren s olyan arányban, mint amily mértékben bonyolultabbá lett az államélet gépezete, a tudományok minden ágazata s amily mértékben nehezebbé lett általában az élet. *Ez a gondolat már ki is váltódott az anyagiakkal foglalkozók soraiban, ahol a munkaidő leszo- rítása közös és máris eredményes igyekezet.* Sőt a legmélyebb tisztelettel állapítjuk meg, hogy ez a felfogás a megvalósulás felé közeledik az államháztartásban is akkor, amidőn a negyven szolgálati évvel kinevezett tisztviselők köteles éveinek leszállításáról szóló hírek megcáfolatlanul, tényekké izmosodtak. A *korszervi* reform itt tehát semmi esetre sem az, hogy a külsőségek általánosítása szempontjából a tanári szolgálat meghosszabbíttassék akkor, amikor a többi leszállított!... Amily biztos haszonnal járó a tudatosan és tervszerűen apasztott szolgálati idő, épp olyan bizonytalan eredményű és kétségtelenül veszéllyel fenyegető a szolgálati évek megszorítása. Bizonyára fontos okok serkentették azokat az alkotókat, akik a szolgálati éveket először megsabták s fontos okok voltak azok is, melyek e rendelkezésnek immár másfél századon való épségben tartását biztosították. Ezen okok sorából csak egyre szabadjon reámutatnunk.

A szolgálati idő teltével, bizonyos idő multán, bármily munkakörben fogy az életenergia. Ez alapigazság. E tétel mindenütt úgy realizálódik, hogy a szolgálat végéhez közel álló tisztviselők mindinkább olyan pontokra kerülnek, ahol tényleg kevesebb életenergiára van szükség. Ez a

lehetőség biztosítva van az előhaladás, előlépés által, amikor rendszerint új s rendszerint nyugalmasabb állás vár az illetőre. De biztosítva van e könnyítés ugyanazon fokozatokon is, ahol természetyszerűen a kevesebb energiát fogyasztó helyre kerül a hajlottabb korú tisztviselő.

A tanári, tanítói pályán egészen másképp áll a dolog! Másképp, mert a tanár ugyanazon munkakörben mozog a harmincadik év végén, mint a szolgálat első évében. Rosszabbodik itt a helyzet az által is, hogy az a két tényező, amelyik ezen a pályán az életenergiát fogyasztja, a tanár szolgálati éveinek növekedésével szemben, nemcsak ugyanaz marad, de relative egyre nő. E két tényező: az ifjuság s a haladó tudomány. Az ifjuság nevelésére, fegyelmezésére felhasznált energia a szaporodó évekkel ugyanis fordított arányban áll s a kiöregedő tanár életfájának gyökerét ez a fordított berendezés emésztí el idő előtt. Ugyanilyen tényező a haladó tudomány is, mely zsarnoki hatalommal tartja igájában az apperceptióra mindinkább kevésbé alkalmas egyént. Köztapasztalat, tehát általánosan ismert dolog, hogy az öregedés napjaiban az emlékező tehetség egyre rosszabbodik. Pedig a tanárnak nemcsak a meglévők megtartásán kell folytonos ismétléssel fáradnia, hanem tudomást kell szereznie a szakjába tartozó új mozgalmakról, eredményekről is, holott az idő haladásával egyre kisebb mindenkinél az új képzetek felvételére alkalmas készség, kisebb minden irányban az érdeklődés.

Ha a napi elfoglaltság határait fokozott mértékben kiterjesztjük, napról-napra nő az általános elfáradás s az egyforma rugékonyságot, frisseséget, készséget feltételező tanári arravalóság fokozottan rövidebb idő alatt köszönt be.

S mi itt újból az eredmény? A természetessel homlok-egyenest ellenkező energiafogyasztás s a folytonosan

kisebb értékű munka. És mi a vég? Az oktatás intenzitásának megcsappanása, a színvonal alászállása: *a dekádens iskola*. A visszaeső iskola pedig nagy dolgokat jelent. Végzeteseket, mert a haladó műveltséggel ellentétes úton jár, mert erői nem a köz, nem a haza, nem az erkölcs javára raktározódnak! A dekádens iskola maga a lassu, az okokat titkon hordozó országpusztulás!

Nem hozakodunk elő Kegyelmes Urunk más érvekkel: az elmondottak megdönthetetlen életigazságok, olyanok, melyeket ki-ki ellenőrizhet s olyanok, melyeknek következményeit bölcsen vonták el azok, akik a közpályán lévő tisztviselők szolgálatától a tanárit, tanítóit megkülönböztették.

Nemcsak a magunk, hanem a gondjainkra bizott iskolák érdekében is, az, a fentebbiek után, jelen kérésünknek második tagozata, hogy védje meg Nagyméltóságod a múltakban gyökeredző s nagy életigazságokon nyugvó jogainkat, hogy maradjon továbbra is a szolgálat harminc éves, a kötelező óraszám pedig tizennyolc.

Alázatos kéréseinket megújítva, vagyunk a Nagyméltóságú Miniszter úrnak, Kegyelmes urunknak,

Budapesten, 1910. november havában

a Tanítóképző-intézeti Tanárok Országos Egyesülete
nevében,

alázatos szolgálai:

Dr. Baló József,
elnök.

Farkas Sándor,
előadó.

Mészáros Jenő,
főtitkár.

Felirat a státusrendezés tárgyában.

Nagyméltóságú Miniszter Úr!

Kegyelmes Urunk!

Annak az országos és aggodalmas hangulatnak a hatása alatt, mely a középfoku iskolák tanárait, s így a tanító(nő)- és óvóképző-intézeti tanárok összeségét a státusrendezésnek három évre való kitolása, megcsontítása, a heti kötelező órák számának s a szolgálati időnek felemelése miatt megszállva tartja, élénken megújulnak előttünk a tanító(nő)- és óvóképző-intézeti tanárok különleges anyagi viszonyaira vonatkozó aggasztó állapotok is, melyek orvoslása már régi óhajtásunk. Ezeket bizalommal, férfias nyíltsággal tárjuk fel, s azok méltányos, végleges rendezésére felhívjuk Excellentiád legbehatóbb figyelmét. Nem a keserűség, nem az elkeseredés kitörésével, hanem a legtárgyilagosabb higgadsággal hordjuk össze érveinket, adunk kifejezést kívánságainknak, s kérjük azok kegyes meghallgatását. Erősen hisszük, ha Nagyméltóságod azokat megismeri, lelkének egész hevével támogatja, akkor szeretettel párosult bölcs gondoskodása kérelmeink teljesítését nem tagadja meg.

Alázatos kérelmünk az internátusokat vezető igazgatók anyagi helyzetének egységes rendezését, a segéd-tanárok, gyakorló iskolai tanítók, a nem állami tanárok, a szaktanítók fizetésrendezésének ügyét öleli fel, melyeket a következő pontokban mély tisztelettel terjesztünk Nagyméltóságod elé.

1. A *tanító(nő)- és óvóképző-intézeti igazgatók* munkája két irányban tagozódik: vezetői *a)* az intézetek szellemi és anyagi ügyeinek, *b)* az intézetekkel kapcsolatos internátusoknak. A munka közös, mely egyenlő mértékben nehezedik a vállalkra, egyaránt lefoglalja őket a nap minden órájában. Mégis jelen anyagi helyzetük

azt mutatja, hogy a munka javadalmazása tekintetében kétféle elbánásban részesülnek, s így két külön csoportot alkotnak. Az igazgatók nagyobbik csoportja az internátusok vezetéseért élelmezésben részesül a köztartás asztalánál, mely kedvezményt csekély díjért családjaik tagjai is igénybe vehetik. Az igazgatók kisebb része pedig, akik az 1907. év május 22-én 40.036. számú rendelettel kiadott Házi Szabályzat megjelenése és életbeléptetése után neveztettek ki, az internátusok vezetése fejében sem külön díjazásban, sem a kedvezményes ellátás élvezetében nem részesülnek. Az egyenlő értékű munkának e kétféle mérlegelése, az anyagi javadalmazásának e kétféle módja amilyen különösnek, érthetetlennek tünik fel, épen olyan méltánytalannak és sérelmesnek mondható. Így igazolt az elégedetlenség, mely a vázolt helyzet természetes következménye. E körülmények indítanak bennünket arra, hogy az internátusok vezetéseért járó javadalmak rendezésére felhívjuk Nagyméltóságod magas figyelmét, s *mély tisztelettel arra kérjük, hogy az igazgatókat a lekötöttséggel, terhes munkával, nagy felelősséggel járó internátusi ügyek vezetése fejében egységes elbánásban, az egyenlő munka egyenlő értékelése alapján, a megérdemelt s legméltányosabb javadalmazásban részesíteni méltóztassék.*

2. *A tanító(nő)képző-intézeti segédtanárok helyzetében a jelenben általában nem javulást, hanem inkább visszaesést tapasztalunk. A jelenlegi állapot ez: az okleveles tanítóképző-intézeti tanárjelölt kezdetben internátusi nevelő vagy megbizott tanár, majd hosszabb vagy rövidebb, tehát bizonytalan idő múlva neveztetik ki segédtanárrá a X. fizetési osztályba. Mint segédtanár, aszerint, hogy milyenek az előléptetési viszonyok, a nevelői vagy megbizott tanári minőségen kívül négy vagy öt évig, esetleg hosszabb időn át vesztegel a X. fizetési*

osztály fokozataiban. Ha tekintetbe vesszük azt, hogy a tanítóképző-intézeti tanárjelöltek 24—25 éves korukban fejezik be tanulmányaikat s nevelői, esetleg megbízott tanári és segédtanári minőségben legkevesebb négy, öt évet töltenek el: akkor körülbelül 29—30. életkorukban lépnek a IX. fizetési osztályba, a rendes tanárok sorába. Ha vázolt előmenetületeket, anyagi viszonyaikat összehasonlítjuk az egyenlő értékű képesítéssel rendelkező állami tisztviselők helyzetével: akkor megállapíthatjuk, hogy a segédtanárok előmeneteli körülményei bizonytalanok s szomorúan kedvezőtlenek. Ezért helyzetük méltányos, végleges és régóta sürgetett, legutóbb 1908. január hó 1-én tartott kongresszuson is kifejezett rendezése a tanárság leghőbb óhajta. *Mély tisztelettel kérjük, hogy a segédtanár (férfiak, nők) kezdő és végső fizetése egyenlő legyen a bírósági jegyzők kezdő és végső fizetésével, vagyis a X. fizetési osztály fokozataival, de oly módon, hogy az oklevél birtokában működő nevelő majd segédtanár együttes szolgálata legfeljebb három év legyen; ennek kimondása maga után vonja azt, hogy a segédtanárok létszáma minimális legyen, s arányban álljon a középiskolai helyettes tanárok számával, a rendes tanárok létszáma pedig a IX. fizetési osztályban emeltessék. Egyben arra is kérjük Nagyméltóságodat, hogy a megbízott tanári minőséget megszüntetni méltóztassék.*

3. *A gyakorló iskolai tanítók anyagi helyzetének javítása státusrendezésünk egyik legégetőbb kérdése. A gyakorló iskolai tanítóknak a tanítóképzésben előkelő helyet elfoglaló széleskörű, nehéz munkája, különösen pedig az a körülmény, hogy nevezett állásra a tanítói oklevélen kívül a hosszabb, sikeres tanítói működés, arravalóság képesít, mely egyrésztől biztosítéka annak, hogy a gyakorló iskolákhoz a tanítók színe-java kerül, másrésztől erkölcsi s anyagi jutalmazása a kiváló, érde-*

mes tanítói munkálkodásnak: indították a nagyméltóságú minisztériumot arra, hogy a gyakorló iskolai tanítókat a X. és IX. fizetési osztályokba nevezte ki. Az elmúlt évben azonban, amikor az 1909. évi költségvetés a rendes tanárok előtt megnyitotta a VII. fizetési osztályt, ugyanakkor az elemi iskolai tanítói oklevéllel bíró gyakorló iskolai tanítók előtt a VIII. fizetési osztályt elzárta azzal az ismeretes indokolással, hogy elemi iskolai tanítói oklevéllel rendelkező gyakorló iskolai tanítók a VIII. fizetési osztályba nem nevezhetők ki. Azonban tekintettel a fentebb vázolt kiválasztási rendszerre, tekintettel arra, hogy a gyakorló iskolánál, mind az elemi, mind a polgári iskolai képesítésű tanítók egy célt szolgálnak, egyenlő munkát végeznek, figyelembe véve azt, hogy más pályán a tanítói képesítéssel bíró egyének előtt nemcsak a VIII., hanem a VII., sőt a VI. fizetési osztály is megnyílik (pl. a tanfelügyelők előtt), végül kiemelve azt, hogy némelyik idősebb gyakorló iskolai tanító javadalma fizetésben máris megüti a VIII. fizetési osztály ellátását: *mély tisztelettel kérjük Excellentiádat, hogy a gyakorló iskolai tanítókat (mind az elemi, mind a polgári képesítéssel rendelkezőket) megharmadolással a X., IX. és VIII. fizetési osztályokba elhelyezni s így mindannyiok részére a VIII. fizetési osztályt megnyitni méltóztassék. Egyben azt is és pedig különösen kiemelve kérjük, hogy a gyakorló iskolai tanítókat a rangsorban külön csoportosítani, róluk az állami költségvetésben külön gondoskodni s részükre a IX. és VIII. fizetési osztályokban új állásokat szervezni kegyeskedjék.*

4. *A nem állami tanító(nő)-óvóképző-intézetek tanárainak anyagi helyzete* az állami segélyek révén némileg javult, de az állami tanárok fizetésétől még távol elmaradtak, annyira, hogy helyenként még az ötödéves korpótlék is ismeretlen előttük, az intézetek helyiségei, fel-

szerelése pedig a tanítás érdekeit alig vagy épen sértve nem elégítik ki. Mivel a nem állami tanítóképzők ugyanazt a célt szolgálják, mint az állami intézetek, tanárai ugyanazt a munkakört töltik be, de a legtöbb esetben nehezebb viszonyok között, mint az államiak: épen ezért *alázattal kérjük Excellenciádat, hogy a magyar nemzeti érdekek szigorú mérlegelése mellett a nem állami tanító(nő)-és óvóképző-intézetek segélyét — felszerelésre, építésre is — emelni, tanárainak illetményeit az ötödéves korpóllékok rendszeresítésével s az állami tanárok fizetésével azonosan, véglegesen szervezni méltóztassék.*

5. *Végül a kézimunka szaktanítóinak anyagi érdekében, akik a XI. fizetési osztályban foglalnak helyet, emeljük fel szavunkat, s tisztelettel arra kérjük Nagyméltóságodat, hogy fizetésüket méltányosan emelni kegyeskedjék.*

Még egyszer a legteljesebb bizalommal fordulunk Nagyméltóságod igazságszeretetéhez, jóindulatához s ismételve a legmélyebb tisztelettel kérjük méltányos és jogos kívánságaink teljesítését.

Hazafiúi mély tisztelettel maradunk Nagyméltóságodnak, Kegyelmes Urunknak a Tanítóképző-Intézeti Tanárok Országos Egyesülete nevében

Budapest, 1910. november 18-án

alázatos szolgálói:

Dr. Baló József,

elnök.

Mészáros Jenő,

főtitkár.

Második kongresszusunk elmaradása.

Taglalom ezt a kérdést a következő szempontokból. I. Micsoda célt kívánt volna szolgálni esetleg megtartott második kongresszusunk? II. Hogy vetődött fel annak gondolata? III. Az elnökség e tárgyban szétküldött körleveleire mit tüntetnek fel a beérkezett válaszok? IV. Az első kongresszus végrehajtóbizottsága állást foglal a jelen alkalommal tartandó második kongresszus ellen. V. A választmánynak ez ügyet befejezni látszó munkája.

Már e taglalatból látszik, hogy itt a vezetés lépéseinek megmagyarázásáról van szó, mert az egész tanárság izgult napjaiban ama lépéseket talán nem mindenki azon célszerűség szerint ítélte meg, mint azok tétettek; s ebből az okból a kölcsönös megértést s az ennek nyomában járó kölcsönös megnyugvást keresni kell. De viszont nem valami — s talán okadatolt nyugtalansággal való mosakodást talál itt a tagtárs, amely reszkető kezekkel iratná e sorokat.

I. A kongresszus általános célja az lehetett, hogy a tanítóképző-intézeti tanárság is e formában nyilatkozzék a középfokú iskolákat egyaránt fenyegető heti 20 óra, 35 szolgálati év ellen és kívánja a már technikus terminussá vált megharmadolást; különös célja pedig az, hogy a státusunkban külön meglevő elégedetlenségek okainak megszüntetésén munkálkodjék. Az esetleg ez alapon összeülő kongresszus egyhangú közvéleményében, ami az általános és a középfokú isk. tanárokkal való szolidaritás kifejezésére szolgáló célt illeti, előre sem látszott kétely, de kérdéses volt a megjelenőknek egy kongresszushoz illő száma, s emellett felidéződött első kongresszusunknak is a mi különös kérdéseinkben szétágazó véleménye (pl. gyak. isk. tanítók), ami egy kongresszusnak nem fényéhez tartozik.

II. Ily körülmények közt közel fekvő gondolat volt az, hogy a tagok megkérdetnessenek: 1. óhajtják-e a kongresszust, s 2. ha igen, kik és hányan jönnének el. Mégtette ezt az elnökség, nem azért, mintha ő a kongresszus megtartását — a maga tájékozottsága szerint — feltétlenül szükségesnek tartotta volna, hanem azért, hogy a tagok egyeteme rendelkezessék vele, mert érezte, hogy a dolgok fejlődése közben a legkülönbözőbb felfogásokkal találkozhatik s hogy ezekkel szemben is fedezve legyen. Megjegyzendő, hogy közben-közben magánlevelek is érkeztek, amelyekben akad puskapor is, az éppen kongresszust kívánó tagokban, de akad mérséklő higgadság is, úgy, hogy ezek impressziója nem az egyetem tiszta akarataról értesített.

III. A szétment 39 körlevélre — mindegyik tanár testületi nyilatkozatot provokálván — 25 válasz érkezett; 20 kívánta a kongresszust s a maga részéről szép számmal vállalkozott a megjelenésre; 1 kívánta a kongresszust, de azon nem kívánt megjelenni; 4 egyáltalában nem kívánta a kongresszust; 14 testület nem is válaszolt, amit inkább lehet talán a kongresszust nem tartani akarókhöz számítani.

Mondható ez egységes kívánságnak, parlamentáris felfogás szerint is határozott állásfoglalásnak, különösen, ha a mi helyzetünk nem parlamentáris felfogás és intézkedések szerint igazodik? Vagy ha 19, 1-gyel kevesebb, mint 20 s parlamentáris felfogás szerint a 20-é a rendelkezés, a vezetés minden utógondolat nélkül rohanhat eszerint előre? S vajjon álinformációk alapján, amelyet én mumusként hallottam emlegetni, bizonyos, hogy minden jelentkező meg is jelenik a kongresszuson?

IV. Közben lezajlott a középiskolai kongresszus olyan személyi szempontokkal s részben bizonyos más gondolatokkal is itatva, ami a szolidaritást csak a 35 évre, a 20 órára és a megharmadolás kérdésére redukálta, és sajnálattal kezdett konstatalódní, hogy a közvélemény, ami a tanárság főfegyvere, nemhogy melegednék, inkább hidegűl.

Az elnökség is, kötelességéhez híven, információkat szerzett erre is, arra is, mert úgy sehogy sem foghatja fel tisztét, hogy egyszerű és okadatolatlan, vitában nem elemzett szavakra mozogjon, mint egy automata. Így jött rá arra is, hogy kongresszusi mozgalmainkat illető helyen bizalmatlanságnak is tekinthetnék s különösen furcsának tekintenék egy személyi élű kongresszushoz való csatlakozásunkat, anélkül, hogy annak is, nekünk is arra az esetre valami siker ígérkezne. Ellenben annak biztosításáról is értesűlt az elnökség, hogyha ily mozzanatok közt nem tartjuk célszerűnek a kongresszus megtartását, ne tartsunk attól, hogy az valami kárára történne a mi statusunknak.

Az elnökség, a végrehajtó bizottság ily körűlmények közt tartózkodó álláspontra helyezkedett, mert egy meglevő rokonszenv bántása nagyobb veszteségnek ígérkezett, mint a kilátásban levő s amott gyorsan bekövetkezett sikertelenség.

A középpontnak ekkor már csak egy gondolat termelése volt a status érdeke, az t. i., hogy minden középfoku iskolával párvonalosan a 35 év és 20 óra ellen állást foglaljon a status és indítson mozgalmat. De még előbb a választmány elé vitte a kérdést, amely túlnyomó többséggel úgy határozott, hogy kongresszust ne tartsunk, de ami a tárgyilagos szolidaritást jelenti, abban nyilatkozzunk, mert ez kötelességűnk — utódaink iránt is. *S miközben mi nem csatlakoztunk a középisk. zászló alá, mint hadtest, hanem önálló sereg vagyunk, azsal, mint kooperálók, mindig készen vagyunk; az ő sikereiket, mostani sikertelenségűk után is óhajtjuk, mert azok a miénk is; a gesztenyét mi is sűtjük és kaparjuk, de nem ugyanazon tűznél és parázsból.*

Igy döntött a választmány is a formában, szigoruan fentartva a lényegét. (Lásd a választmányi ülés jegyzőkönyvét!)

V. Mind a végrehajtó bizottság s mind utána a választmány döntése természetesen jóváhagyást vár az egyesűlet tagjaitól. Jött is három tanártestűlettől nyilatkozat: kettő nagyon helyesli a két szerv eljárását, a harmadik éppen úgy helyteleníti. Tehát a felfogások ma is különbözők. Budapesten is van egy testűlet, amely a bizott-

ság eljárását helytelenítette és a választmányban is leszavaztatott, tehát a helytelenítők közé tartozik.

S bár az elnök lelkiismerete teljesen nyugodt afelől, hogy résen voltunk, s vagyunk s ami kötelességünk, azt a legérzékenyebb lelkiismerettel tettük meg s ez alapon jó volna, ha minden tag teljesen egyet érthetne velünk; mégis jobban szereti az ügyet, semhogy egy föltételben meglevő s talán ki nem fejezett elégedetlenség magvait az egyesületben eltűrhetné, mert erős akcióknak az a megörlője volna.

Vesztettünk-e azzal, hogy kongresszusunk elmaradt, tekintettel a választmányi jegyzőkönyvben feltüntetett akciók megindítására?

Státusunk presztizse, külső formában is, vesztett-e valamit a végrehajtó bizottságnak és választmánynak a kongresszust lefújó határozatával?

Akar-e a státus ezek után is kongresszust tartani, mert ha akar, még mindig megtarthatja, mint nov. 20-án megtarthatta volna?

Az elnök legjobb kérdésre *nem*-mel felel, mert minden mozgalom folyamatban van, ami bármiféle felvetett érdekünkben szükséges. Sziveskedjenek felelni kedves Tagtársaim is!

Budapest, 1910. nov. 13.

Dr. Baló József,
elnök.

A tanítóképesítő vizsgálati s a rendtartási szabályzat.

(A választmány javaslatai.)

I.

Tanítóképesítő vizsgálati szabályzat.

A választmány őszinte örömmel üdvözli az 1910. évi május hó 19-én kelt 34034. sz. min. rendeleteket kiadott s az áll. elemi népiskolai tanítóképesítő vizsgálatokra vonatkozó szabályzatot; a maga részéről is meg van győződve arról, hogy az új szabályzat kiadására égető szükség volt s hogy az 1868. XXXVIII. tc. szellemében készült ezen új szabályzat helyesen és szerencsésen oldja fel a jelölteket azon nehézségek alól, melyek mellett eddig a tanítóképesítő vizsgálatok lefolytak s másfelől alkalmas módot nyújt arra, hogy a vizsgálatok nagyobb intenzitással tartassanak meg s hogy a tanítóképzésnek úgy nemzeti, mint szakiskolai szempontjai a vizsgálat folyamán is kellőképp érvényesüljenek.

Ép ezért a választmány az új szabályzatnak mielőbbi életbe léptetését óhajtja s lehetségesnek is tartja.

A választmányt az alábbi javaslatok megtételénél az a szempont vezette, hogy egyfelől az életbeléptetés módjára nézve az átmeneti intézkedésekre rámutasson, másfelől, hogy — az új szabályzat alapjára ráhelyezkedve — javasolja oly irányú intézkedések életbeléptetését, melyek az új szabályzat folyományaiul látszanak, de a szabályzatban részletezés nélkül csak elvi kijelentéssel határoztatnak meg, végül a választmány a részletekben a szabályzat intézkedéseitől eltérőleg oly irányú javaslatokat is tesz, melyek véleménye szerint még célszerűbbé tennék a tanítóképesítő eljárást.

Mindezen intézkedések egy életbeléptető rendelet kiadásával volnának megállapíthatók.

1. Mindenelőtt javasolja a választmány, hogy az új szabályzattal meghatározott *osztályképesítő vizsgálatok* rendje, módja, részletesen állapíttassék meg — a már említett életbeléptetési rendelettel. Ez annyival inkább kívánatosnak látszik, mivel az osztályképesítő vizsgálat *új* intézkedésként igttatik be a képesítő vizsgálatok rendszerébe s másfelől mert az új szabályzat általános intézkedései jobbára a záróképesítő vizsgálatra vonatkozathatók.

2. Az osztályképesítő vizsgálatokra vonatkozóan javasolja a választmány annak elvi kimondását, hogy az osztályképesítőre utalt elméleti tantárgyakból a vizsgálat a teljesen befejezett egész tárgykörre vonatkozik, tehát pl. a II. évi osztályképesítőn az egyetemes történetből az *ó-kor* is, a földrajzból a *csillagászati és fizikai földrajz* (a IV. osztálybeli gyakorlati tárgyra nézve a Szab. 31. §. b) pontja — kifejezetten — a végeredmény megállapítását, tehát, a végső osztály anyagának számbavételét teszi a vizsgálat feladatává; ez a számbavétel ezen tárgyak természetéből kifolyólag ki fog terjedni az egész anyagra). Ezen elvi kijelentéssel e tárgyakból az *osztályképesítő anyaga* az egyes évfolyamok tantervi anyagától el fog különbözni.

3. Az osztályképesítőre utalt tárgyak csoportosítását illetőleg javasolja a választmány, hogy

a II. osztály befejezése után az *egyetems történet, az általános és leíró földrajz* (Magyarország kivételével),

a III. osztály befejezése után a *természetrájs s a vegytan,*

a IV. osztály befejezése után a *németnyelv, mennyiségtan, fizika, egészségtan, gazdaságtan, ének-zene, rajz, szépirás, testgyakorlás, kézimunka* tétessenek az osztályképesítő tárgyává.

Vagyis: a természetrájs egész terjedelmében a III. osztály bevégezése után lenne az osztályképesítő tárgya.

Ezen beosztással aránylagosabbá válnék az első két osztályképesítő s határozottabb jelleget kapna, a biológiai részekből érettebb korban tennének a tanulók vizsgálatot.

4. Minthogy az osztályképesítőre utalt tárgyakból az egyes évfolyamokban elvégzett tanítási anyag s az osztályképesítő anyaga nem fedik egymást: célszerű volna az *osztályképesítő vizsgálatokat* forma és hatályosság szempontjából is teljesen elkülöníteni az *évfolyamzáró vizsgálatoktól.*

Ezen elkülönítéssel az osztályképesítő vizsgálatok kellő alak-szerűségek mellett volnának megtarthatók anélkül, hogy ez a formai kellék az évfolyam vizsgálatok egész lefolyását megnehezítené; a tanítási és vizsgálati anyag különbözősége folytán a vizsgálat sikertelensége esetén netán előálló bonyodalmak ez elkülönítéssel teljesen ki volnának kerülhetők.

Az évfolyam vizsgálatok tehát — az illető osztály számára tantervileg kiszabott tárgyakból s anyagból — gyökeresebb reform-míg a mostani módozatok mellett volnának megtarthatók; vagyis a tanártestület által megtartandó s elbírálandó előzetes osztályozás, a kétesek megvizsgálása, a felsőbb osztályba való lépés, illetőleg pórt-, javító-vizsgálatra való bocsájtás, osztályismétlésre utalás az eddigi módon történnék.

Az osztályképesítő vizsgálat azonban — az évfolyamzáró vizsgálattól elkülönítetten — a képesítő bizottság előtt tartatnék meg, melynek bizottsági véghatározata osztályozással

a) vagy azt állapítja meg, hogy az illető tanuló felelete a tanítóképesítő vizsgálat szempontjából elfogadatik s ezt osztályozza,

b) vagy pedig, hogy — a felelet el nem fogadása esetén — a tanuló az *illető tárgyból* félévi terminussal (legfeljebb két ízben ismétlődhető) újabb osztályképesítő vizsgálatra utasíttatik.

5. Az osztályképesítőre való jelentkezés kötelezőül volna kimondandó minden oly tanulóra, kik II., III., IV. osztályt sikeresen bevégezték.

Azok, kik az évfolyamzáró vizsgálaton bármely tárgyból elégtelen osztályzatot kaptak, azon terminuson osztályképesítőre nem bocsájtatnak.

Felsőbb osztálybeli tanuló tehát alsóbb osztálybeli osztályképesítő vizsgálatra (egy éven belül s kétszeri ismétléssel) akadálytanul bocsátható s viszont az osztályképesítőn netán nyert elégtelen osztályzat *nem* akadályozza meg a tanulót abban, hogy mint rendes tanuló, felsőbb osztályba lépve, tanulmányait tovább folytathassa.

6. A befejező képesítő vizsgálatra való bocsájtás egyik feltétele gyanánt célszerű volna kimondani azt, hogy ezen vizsgálatra az bocsáttatik, ki az osztályképesítőre utalt tárgyak mindenikéből legalább elégséges osztályzatot kapott.

7. Az osztályképesítő vizsgálatról — mely a választmány véleménye szerint — a teljes képesítő bizottság jelenlétében folyik le, szabályszerű jegyzőkönyv vezetendő, melybe feljegyzendők:

- a) a vizsgálat kezdetének ideje;
- b) a bizottság jelenvolt tagjai;
- c) a tanulók neve s a feltett főkérdések;
- d) a megállapított osztályzatok;
- e) vizsgálat befejezésének ideje.

A vizsgálat eredményét — nyilvántartás okából — célszerű lenne a tanítóképesítési anyakönyvbe azonnal bevezetni.

Mínt hogy pedig ezen javaslat értelmében az osztályképesítő vizsgálatok épen oly alakszerűségek mellett mennének végbe, mint a befejező képesítő vizsgálatok: a választmány nem véli szükségesnek azt, hogy a befejező tanácskozmány az osztályképesítő vizsgálatokon nyert osztályzatokat módosíthassa; az osztályzatoknak egyszerű tudomásul és számbavetele, s az oklevél részére való beigatása annyival inkább elegendő volna, mert az egész képesítő vizsgálat 2—3 év alatt folyik le, mely idő alatt a bizottságban személyi változás is gyakran előfordulhat.

8. A II. és III. évi tanulmányokat követő osztályképesítő vizsgálatok ritkán szóbeliek; a szóbeli feleletekre szánt idő meghatározását illetőleg célszerűnek vélné a választmány az egy-egy feleletre fordítandó 8 percnyi időnek *átlagul* való meghatározását; a minimális idő megjelölése inkább a befejező vizsgálat körébe volna átutalható.

A IV. osztályt követő osztályképesítő vizsgálat lefolyásának — mód és idő szerinti megállapítása a vizsgálati tárgyak különbözőségénél fogva külön volna meghatározható. Az egyes tárgyra vonatkozó vizsgálati eljárást illetőleg a választmány javaslata ez:

a) a mennyiségtanból a vizsgálat írásbeli és (javítás céljából) szóbeli; vizsgálati idő 4 óra;

b) a németből (fordításból) a vizsgálat írásbeli és (javítás céljából) szóbeli; idő 4 óra;

c) a rajzból a vizsgálat zárthelyi; idő 4 óra;

d) a szépírásból a vizsgálat írásbeli; idő 1 óra;

e) a fizikából a vizsgálat szóbeli; egy-egy feleletre szánt idő átlag 8 perc;

f) a testgyakorlatból a vizsgálat gyakorlati;

g) az ének- és zenéből a vizsgálat gyakorlati (az *f*) és *g*) pontok alatti tárgyakból a vizsgálat ideje a feladott tételek természetétől függ);

h) gazdaságtanból és egészségtanból a vizsgálat szóbeli; egy-egy feleletre átlag 8 perc fordítható;

i) kézimunkából a vizsgálat zárthelyi; idő 3 óra.

9. A pályázat 13. és 14. §-aira vonatkozólag javasolja a választmány, hogy a *mennyiségtan* a befejező képesítő vizsgálat tárgyai közül kivétetvén, tétessék át a IV. oszt. követő osztályképesítő tárgyai közé; ott van egyik rokon tárgya, a fizika is s áttételével a befejező vizsgálati eljárás egyszerűsítettnek.

10. Az *osztályképesítők zárthelyi vizsgálatait* illetőleg javasolja a választmány, hogy azok alakszerűségei részletesen szabályoztassanak. Ide vonatkozólag célszerű lenne annak kimondása, hogy a zárthelyi vizsgálatoknak a szóbeli vizsgálatra bocsájtás szempontjából visszavető erejük nincs; egyebekben fenn volna tartható a jelenlegi eljárás.

11. Rendes képesítő vizsgálati terminusokul ajánlja a választmány a következőket:

a IV. évet követő osztályképesítő vizsgálatok ideje: május hó harmadik hetében írásbeli és zárthelyi, május hó utolsó hetében szóbeli és gyakorlati;

a II. és III. évet követő osztályképesítő vizsgálatok ideje: június második hete;

a befejező képesítő írásbeli része (pedagógiai dolgozat) június hó első hetében; a befejező képesítő szóbeli része június hó harmadik hetében volna legcélszerűbben megtartható.

Az évfolyamzáró vizsgálatok terminusait illetőleg annak kimondását javasolja a választmány, hogy azok a képesítő vizsgálatokra kitűzött határidők tekintetbe vételével állapíttassanak meg.

Úgy az osztály-, mint a befejező képesítő vizsgálatokra vonatkozó *javító*-, pót- illetőleg ismétlő vizsgálatok félévi terminusára vonatkozólag a *január hó első hetét* hozza javaslatba a választmány. Ezen terminust okadatolttá teszi az, hogy a tanulmányait tovább folytató, de javító osztályképesítőre utalt rendes tanulók a karácsonyi szünet idejét célszerűen fordíthatnák megelőző évi osztályképesítő vizsgálatukra való előkészületre.

12. A magántanulók osztályképesítő és befejező képesítő vizsgálataira vonatkozólag annak kimondását javasolja a választmány, hogy a magántanulók osztályképesítő és befejező képesítő vizsgálatot csak nyilvánosan s a rendes tanulók részére kitűzött terminusokon, velük együtt tehetnek.

Ebből kifolyólag évfolyamzáró vizsgálataik az illető osztályképesítő vizsgálatot *megelőző* terminusokra volnának kitűzendők.

Ez évfolyamzáró vizsgálatok az eddigi módon volnának megtarthatók. Hasonló módon tartatnának meg a szabályzat 8. §-ában megállapított különbozetti vizsgálatok is.

A tanítóképzőintézet rendes tanulói közé különbozetti vizsgálatlalt felvett tanulók II. osztályú osztályképesítő vizsgálatára külön szabályozást kíván.

13. Az új szabályzat már a jelen isk. évben életbeléptethető volna a következő átmeneti intézkedésekkel:

a) a jelenlegi rendes tanulókra nézve:

a II. osztályú tanulók osztályképesítőt tesznek a rendes terminuson (l. 11. p.);

a III. osztályú tanulók rendes terminuson az idén (II. és III. évet követő) összevont osztályképesítőt tesznek;

a IV. osztályos tanulók évfolyamzáró vizsgálatot tesznek 1911. május első felében; (II., III., IV. évet követő) összevont osztályképesítőt tesznek 1911. május végén; befejező képesítőt a rendes terminuson.

Javító és ismétlő vizsgálatra való utasításnál az összevont vizsgálatok egységes szempont alá esnek.

b) a magántanulókat illetőleg

akik a régi pályázat szerint javító vizsgálatra utasítottak, a régi rend szerint javítanak;

aki a tanítóképesítő vizsgálaton eddigelé érdemlegesen beszámítható osztályzatokat kapott, az a régi rend szerint folytathatja a vizsgálatot;

ismétlő vizsgálatra utasítottak feljogosíthatnak az új rend szerint tenni a vizsgálatot, ha 1911. május hó végén a II., III., IV. évet követő összevont osztályképesítőt (a rendes tanulókkal együtt) leteszik; ezt a kedvezményt 3 évre biztosíthatónak véli a választmány. Ugyanezen elbírálás alá eshetnének a IV. évfolyamot már bevégzett, de tanítóképesítő vizsgálatra eddig elő nem állott jelöltek is.

14. A magán tanulók vizsgálati díjaikat olyan részletekben fizetik be, amint vizsgálatra jelentkeznek; tehát 40 kor. vizsgálati díjaikat négy részletben, még pedig a II., III., IV. évet követő osztályképesítő és befejező képesítő vizsgálat alkalmával 10—10 kor. kint. Javító-, pót-, vagy ismétlő osztályképesítőik díja 10—10 korona.

Rendes úton végzett tanulókat illetőleg javasolja a választmány, hogy ők a befejező képesítő vizsgálaton 20 kor. vizsgálati díj lefizetésére köteleztessenek.

II.

A rendtartási szabályzat.

A) Általános megjegyzések.

1. A rendtartási szabályzat revíziója alkalmából a választmány mindenekelőtt megújítja azon régóta kifejezett s illetékes helyre is több ízben felterjesztett vélekedését, hogy tanítóképzőintézeteink nemcsak a tanítóképesítő vizsgálatok, de az egész tanítóképzés szervezete szempontjából is kinőttek az 1868. évi XXXVIII. törvény cikk kereteiből s ép ezért e törvénynek novelláris úton való reformját sürgősen szükségesnek találja.

2. A szakfelügyeletet illetőleg a választmány szintén ragaszkodik az egyesületnek régebben elfoglalt s több ízben kifejezett azon álláspontjához, hogy (a már is szervezett tanítóképzőintézeti szakfelügyelői intézmény továbbfejlesztésével) tanítóképzőintézeti kerületi főigazgatóságok szerveztessenek s a tanítóképzőintézetek a vármegyei kir. tanfelügyelőségek helyett azok első fokú hatóságai alá helyezettessenek. Minthogy pedig ez a szervezés egész terjedelmében csakis törvényrevízió útján volna lehetséges, addig is míg ez bekövetkeznék, a vármegyei kir. tanfelügyelőkre a tanítóképzőintézetek adminisztratív ügyei tartozzanak, míg a tanulmányi ügyek a kerületi szakfelügyelőkre bizassanak, akiknek létszámát költségvetési törvényekkel is lehet gyarapítani. Ide vonatkozólag már is kívánatos, hogy a szakfelügyelői intézmény és kir. tanfelügyelőség viszonya egymáshoz s a tanítóképzőintézetekhez és hatásköreik rendtartásilag szabályoztassanak. Óhajtja és javasolja a választmány, hogy a rendtartási szöveg e szempontjából átigazítottassék.

3. Az igazgatótanácsokat illetőleg javasolja a választmány, hogy ahol igazgatótanács nincs, ott az igazgatótanácsnak intézményileg biztosított régi hatásköre — az anyagi ügyek kivételével, melyekről ugyis a tanítóképzők Házi Szabályzatában történik intézkedés-rendtartásilag a tanártestületekre ruháztassék (pl. felvétel, jótétemény, javaslatok, évváró vizsgálatok stb). Ezutánra új igazgatótanácsosok kinevezését a választmány nem tartja szükségesnek s a népoktatási törvény revíziója alkalmával az igazgatótanács intézménynek teljes megszüntetését javasolja.

B) *Részletes javaslatok.*

Ad 1. A képesítő vizsgálatra való jelentkezés jogosultságát a választmány törleendőnek véli, mivel az új képesítési szabályzat szerint a képesítés már a II. osztály bevégeztével kezdődik.

Ad 6. A tanítóképző szerves alkotórészeinek felsorolásánál az ismétlőiskola beigtatása is javasoltatik.

Ad 11. A választmány (szótöbbséggel) azon javaslatot teszi, hogy a felvételek ezután a tanárkar által eszközöltessenek s ugyancsak a tanárkar tegyen javaslatot a vall. és közoktatásügyi miniszteriumhoz az állami ösztöndíjak kiosztása tárgyában.

E ponttal kapcsolatban javasolja a választmány azon intézkedés beigtatását, hogy a felvétel végérvényessége a sikeresen kiállott orvosi és zenei hallási vizsgálatról tétetik függővé.

Ugyancsak e ponttal kapcsolatban javasolja a választmány, hogy a szabályszerű előképzettség igazolását helyettesítő felvételi vizsgálatok töröltessenek.

Ad 12. A folytatólagos osztályba lépő tanulók felvételének módozatait illetőleg a választmány javaslata ez:

Az előző osztályt sikeresen végzett tanulók a folytatólagos osztályba való felvételek írásban jelentkeznek; ezeknek felvételét az évvégi bizonyítványba vezetett záradék alapján a tanárkar eszközli; azokról azonban, kik állami ösztöndíjért folyamodnak, az igazgató minősítvényi táblázatot szerkeszt, melynek a tanuló családi és anyagi viszonyaira vonatkozó adatait a kérvény mellé csatolt okmányok alapján, az egészségi állapotra vonatkozó adatokat az intézeti orvos jelentése alapján, a tanulmányi előmenetelre s erkölcsi magaviseletre vonatkozó adatokat pedig az anyakönyv alapján jegyzi be.

Ad 13. A különbözeti vizsgálatok tárgyaira s anyagára vonatkozólag kiadott s jelenleg érvényes szabályrendelet intézkedéseit célszerűnek találná a választmány a rendtartási szabályzatokba beigtatni. Javasolja a választmány, hogy a különbözeti vizsgálatokért a jelentkezők 40 kor. díjat fizessenek.

Ad 14. Más képzőből az isk. év elején (vagy szabályszerű időben) felvételt kérvényezőkh ugyanolyan módozatok mellett kérik és nyerik felvételüket, mint az I. osztályba lépők.

Ad 19. Felvett tanulók beiratkozásának (jelentkezésének) utolsó határidejeül *szept. 15.* napját javasolja a választmány.

Ad 20. Célszerűnek véli a választmány rendtartásilag kimondani, hogy az intézet tanulói neveltetési körülményeiket tekintve vagy *otthonlakók*, kik szülőiknél, ezek áltl megbízott rokonoknál laknak; *kinnlakók*, kik fogadott szállásokon vannak elhelyezve s *bennlakók*, kik az intézet internátusában neveltetnek.

Ad 27. Javasolja a választmány, hogy a tanulók illetékes hitoktatóik vezetése alatt jelenjenek meg felekezetük istentiszteletein.

Ad 23. A rendtart. szab. azon intézkedését, hogy a tanulóknak egy hétnél hosszabb időre terjedő engedelemről a kir. tanfelügyelőnek jelentés teendő — mellőzhetőnek véli a választmány.

Ad 32. A fegyelmi eljárás fokozatait megállapító határozatok közé (c. pont) fel volna vehető az igazgató elé idézett tanulónak az igazgató által való megintése, megfeddése.

Ad 35. Javasolt pótlás: „Ha a tanárkar a tanuló fegyelmi büntetésére nézve az ösztöndíj ideiglenes felfüggesztését vagy végleges elvonását javasolja, az erre vonatkozó okadatolt határozat jóváhagyás végett a vall. és közokt. miniszterhez felterjesztendő.“

Ad 41. Az isk. szünetek közé a választmány javasolja felvételni a következőket: hamvazó szerda délelőtti, halottak napjának délelőtti; március hó 15. és október hó 6. napja; a félévi értesítő kiosztásának napja. Ugyanezen ponttal kapcsolatban célszerűnek találná a választmány, hogy a nem r. k. vallásuak ünnepi szüneteit megállapító rendelet intézkedései a rendt. szabályzatba is beigtattassanak.

Ad 48. A napi órabeosztásra (órarendre) nézve javasolja a választmány oly intézkedés felvételét, hogy a Rendt. Szabályzatban megállapított keret a helyi viszonyok figyelembevételével a tanárkar által módosítható; erről azonban a felettes hatóságnak jelentés teendő.

Ad 49. Azon jelenleg érvényes és célszerűnek bizonyult rendelkezés értelmében, hogy időszaki értesítő a félév végén (január hó 31-én) adandó ki, e §. így helyesbitendő.

Ad 51. A választmány kívánatosnak találja a kirándulásoknak és tanulmányi szemléleteknek rendtartás utján való szervezését. Ezt illetőleg javasolja annak kimondását, hogy minden osztály tervszerűleg rendezett legalább *négy* félnapos kirándulást tartson; az összes osztályokkal együttesen, legalább egyszer egy egész napi kirándulás volna tartandó; minden évben egy ízben több napra terjedő tanulmányi kirándulás is rendezendő volna; egyben javasolja annak kimondását, hogy a több napra terjedő kirándulást vezető tanárok szabályszerű napidíjban részesíttetnek, míg a rövidebb kirándulásoknál az útiköltségek téríttetnek meg.

Ad 52. Az osztályképesítő vizsgálatok intézményének a tanítóképesítő vizsgálatok rendszerébe való beleillesztésével (amennyiben elfogadtatnék a választmánynak idevonatkozó fentebbi javaslata), az eddigi „*osztályvizsgálatok*“ megnevezés „*évfolyamzáró vizsgála-*

tok⁴ elnevezéssel volna helyettesíthető a rendtartás szövegezésében. Ezen évfolyamzáró vizsgálatok idejét illetőleg javasolja a választmány annak kimondását, hogy az évfolyamzáró (vagy évről-évre) vizsgálatok az osztályképesítő és befejező képesítő vizsgálatokra megszabott határidők figyelembevételével állapíttatik meg.

Ad 54. Az évvégi bizonyítványba vezetendő osztályzati fokozatok megjelölésére a következő érdemjegyeket javasolja a választmány:

	a) tanulmányi előmenetel:	b) szorgalom:	c) magaviselet:	d) írásbeli dolgozatok külső alakja:
1 =	jeles,	ernyedetlen,	példás,	szép,
2 =	jó,	kitartó,	jó,	rendes,
3 =	elégséges,	változó,	szabályszerű,	elég rendes,
4 =	elégtelen;	hanyag;	szabálytalan;	rendetlen.

A tanulmányi előmenetel jelzésére javasolt fentebbi érdemjegyek szolgálnának az osztály- és befejező képesítő vizsgálatokon is a feleletek osztályozására.

Ugyanezzel a §-sal kapcsolatban, azon intézkedésnek, hogy az erkölcsi magaviseletből nyert utolsó fokozatú osztályzatnál az osztályozás *oka* is felvétessék a bizonyítványba: törlését javasolja a választmány.

Ad 55. A bizonyítványba bevezetendő záróhatározatok közé annak beiktatását javasolja a választmány, hogy az illető (II., III., IV.) osztályt sikeresen bevégzett tanuló *osztályképesítő vizsgálatra bocsáttatik*.

Ad 58. Javasolja a választmány, hogy a bizonyítvány-másolatok után járó díj a másolatot kiállító igazgatót (vagy helyettesét) illesse.

Ad 63. A kötelezett heti óraszám megállapítására vonatkozólag javasolja a választmány, hogy az igazgató kötelezett óraszámába a hospitálási órák, a tanárok kötelező óraszámába a gyakorlati kiképzés órarendileg meghatározott ideje számíttassék be, a gyakorlóiskolai tanítóra nézve pedig mindennapi népiskola tantervében meghatározott óraszám tételessék kötelezővé, s minden más órarendileg kifejezést nyerő elfoglaltsága külön díjaztassék.

A kötelezett óraszámán felül eső órák díjazására heti óránként évi 150 koronát (vagyis a rendes tanár kezdő fizetésének $\frac{1}{18}$ részét hozza a javaslatba a választmány.

Ad 66. A rendes tanítói munkán kívül eső iskolai foglalatosságok (jegyzőség stb). beosztására nézve a választmány kívánatosnak látja annak kimondását, hogy ez elfoglaltságok a tanárok között arányosan állapíttassanak meg.

Ad 71. A választmány véleménye szerint az osztályfő kötelességeül volna teendő az is, hogy az osztályabeli tanulók szülei s magaviselete ügyében értekezzenek; ugyancsak ő a tanárértekezletnek *saját osztályát érdeklő* határozatait hajthatja végre.

Ad 74. A tanári értekezletek napirendjére vonatkozóan javasolja a választmány, hogy a „következő hónap tanulmányi rendjének módszeres megvitatása és megállapítása“ feladatát meghatározó *d*) pont helyébe ez igttassék: „az intézeti nevelés és tanításnak időről-időre felvetődő kérdései“.

Ad 75. Kivánatosnak tartja a választmány annak kimondását, hogy az óraadó és helyettes tanárok tanítványaik fegyelmi ügyeiben is szavazati joggal ruháztatnak fel.

Ad 80—81. Az igazgató munkakörének meghatározását illetőleg javasolja a választmány, hogy az intézeti leltárak átvizsgálása ne évről-évre, hanem időről-időre történhessék, s hogy a tanítóképzőintézetek házi rendszabályzatában megállapított számviteli teendők és számviteli könyvek vezetése is igttassanak be az igazgatók teendői közé; viszont az osztályok anyakönyveinek vezetése az igazgató helyett az osztályfőkre volna bízható.

Ad 84. Szükségesnek vélné a választmány oly irányú intézkedés kimondását, amely szerint az igazgató gondoskodik arról, hogy az intézeti szolgaszemélyzet a tanárok gondozására bízott helyiségekben (szertárak stb.) az illetékes szaktanár rendelkezései és utasításai szerint tartozzék eljárni.

Ad 86. Ezen §. szövegezésére nézve javasolja a választmány, hogy az igazgató *felterjesztéseit* (a tanfelügyelőség útján) a *miniszterhez* intézi; a kir. tanfelügyelőhöz jelentéseket tesz.

Ad 87. Az igazgatók mellett a képzőintézetek adminisztrációjával járó teendők végzésében a választmány javaslata szerint legcélszerűbben egy erre a célra alkalmazott irodás segíthetne.

Ad 88. Az igazgatónak a képző helyéről való eltávozására nézve javasolja a választmány annak kimondását, hogy az igazgató sürgős és halaszthatatlan ügyekben s esetekben kellő okadatolás, bejelentés és helyettesének megnevezése mellett távozhatik az intézet helyéről. Ezen §. azon intézkedésének, hogy az esetek száma rendtartásilag meghatározottassék: törlését javasolja a választmány.

Ad 89. A választmány javasolja, hogy az igazgató rendes szabadságideje 8 hétben állapíttassék meg s ez időben tisztjét végző helyettese tiszteletdíjban részesüljön; helyettes nőigazgatók, ott, ahol az igazgatónő köztartást élvez: a köztartást vehetik igénybe.

Ad 90. Ezen szakaszba a gyakorlóiskola tagozataira vonatkozólag kivánatosnak véli a választmány a következő pont felvételét: „Ahol részben (vagy egészben) osztott a gyakorlóiskola, ott gondoskodni kell arról, hogy a jelöltek alkalmoszerűleg a tanulók összesítésével az osztatlan népiskola együttes munkálkodását is szemlélhessék.

Ad 91. A gyakorló iskola fegyelmi rendjének megállapításánál a tanulóknak neme is figyelembe veendő (*b* pont); a gyakorló iskolai tanmenet egybeállításánál pedig szemelött tartandó a gyakorlati (próba) tanítások ideje, tárgya és száma (*c* pont); ugyanezen szakasz *d*) pontja 2-ik kikezdésében, minthogy a szaktanárok rend-

szeresen vesznek részt a jelöltek gyakorlati kiképzésében e kifejezésnek: „*alkalom és lehetőség szerinti*“ — törlését javasolja a választmány.

A rendtartási szabályzatnak a köztartásra vonatkozó VIII. fejezetét illetőleg a választmánynak az a javaslata, hogy e fejezet a tanítóképző intézetek *Házi Szabályzata* értelmében, s az *abban foglalt intézkedések beigtatásával* volna átalakítható. Különösen kívánatosnak tartja és javasolja a választmány, hogy az internátusi nevelők alkalmaztatási viszonyai, hatás- és munkakörük, a tanártestülettel való viszonyuk, anyagi helyzetük, egyszóval összes szolgálati viszonyaik rendeztessenek.

Ad 98. Ezen szakaszra külön is javasolja a választmány, hogy köztartási díjak fizetésére kötelezett tanulók nem fizetés esetén csak a jótéteménytől essenek el; azon intézkedésnek tehát, hogy az ilyen tanulók „az intézetből elbocsáttatnak“ — törlését hozza a választmány javaslatba.

Ad 108. E szakasznak következő átalakítását javasolja a választmány: „Amennyiben az intézet helyiségei, berendezése s a kellő ellenőrizés lehetővé teszik, az otthonlakó és künnlakó növendékek a tanulmányi rendben megszabott időn túl is (de az intézet házi rendjében megszabott időn belül) az intézetben tartózkodhatnak.

Ezt illetőleg kívánatosnak látja a választmány azt, hogy az intézetek egy-egy kellően berendezett oly helyiséggel rendelkezzenek, amelyben az otthonlakó és künnlakó növendékek az iskolai órarendben meghatározott időn túl is foglalatoshassanak.

A választmánynak a rendtartási szabályzat IX. fejezetére (vagyis az igazgatótanács hatáskörére) vonatkozó javaslata a fentebb, az általános megjegyzések 3. pontjában van körvonalozva.

(Budapest.)

Előadó: *Sstankó Béla.*

A rendtartás módosítása.

A budapesti II. ker. áll. tanítónő- és nevelőnő-képző tanári karának javaslata.

Mínt hogy alig van kérdés, mely a képzők belső életét és fejlődését mélyebben érintené, ezen intézet tanári kara, amely minden szabadelvű reformért mindig az első csatasorban harcolt, ezúttal is — szemben az előadói javaslattal — a gyökeres reformot, a szabad mozgás biztosítását kívánja. Elérkezettnek látja az időt arra, hogy a képzők tanári kara, az ügy érdekében is, a gyámság alól felszabadulva, nagykorúsittassék s felelőssége tudatában a saját autonóm hatáskörében maga teljesítse azokat a feladatokat, amelyek végzésére hivatott s amelyeket a dolog természete szerint nálánál nem is végezhet nagyobb gondal és nagyobb lelkiismeretességgel senki. Ilyennek tartjuk: *a növendékek felvételét*; másod sorban *a működés és belső élet szabályozását a tárgybeosztás és órarend útján*. Szinte különös, hogy ezt még külön kell hangsúlyozni; annyira termé-

szetes járuléka az minden kötelességérző és öntudatos tanári kar működésének és annyira magától értetődőnek kellene lennie, hogy ezekben a belső ügyekben — az illető intézet helyi színezete és viszonyai szerint s a tanterv által megszabott kereten belül — minden tanári kar teljes autonóm szabadsággal járjon el.

Első tehát *a tanári kar nagykorúsítása.*

Egyrészt *megszabadítása az igazgató tanács gyámködása alól*, amelyre kezdetben, míg a zsenge intézmény a társadalomban is erkölcsi támaszra szorult, szükség volt. Ám ez ma teljesen feleslegessé vált. A megizmosodott törzsnek nincsen szüksége karóra. De ezt ki kell mondani nyíltan. S mivel itt a támasztó karót törvény rendelte, magát a törvényt kell novelláris úton módosítani.

Másrészt megadása a minden nagykorú tanári testületet megillető ama jognak, hogy *a felvételek felett maga döntsön.* Ezt a jogot kivétel nélkül valamennyi szakiskola tanári karai élvezik; élvezi a középiskoláké is; s abból csakis a képzők tanári kara van kirekesztve. Holott a felelősség az elért eredményért sehol sem oly súlyos, mint annál az intézménynél, amelyből a nép erkölcsi vezetői kerülnek ki; tehát az odaváló elemek kiválogatása is következményeiben sehol sem annyira fontos, mint épen itt, ahol a szellemi rátermettség nem elegendő, hanem legalább is époly fontos kellékek: az otthoni körből hozott lelki műveltség, a kötelességérzet s az erkölcsi komolyság — oly tényezők tehát, amelyek pusztán az iskolai bizonyítványból meg nem állapíthatók. Ámde ezeket megállapítani csakis a tanári karnak áll módjában.

Harmadik volna *a kedvezmények odaitélése.* Ha azonban ezt egyelőre az állam magának tartja is fenn, paedagogiai szempontból elengedhetetlen, hogy az *kizárólag a tanári kar javaslata alapján* történjék; mert a kedvezmények fegyelmező és erkölcsi nevelő hatása csakis ily feltétel mellett érvényesülhet.

Negyedik a *szolgálati pragmatika* megalkotása, a képzői tanár *erkölcsi függetlenségének* biztosítására, ami van olyan szükséges, mint akár a bírói függetlenség s ami nélkül minden rendeletileg biztosított jog illuzórius.

De époly fontos az *anyagi függetlenség* is, hogy a képzői tanár ne legyen kénytelen emésztő anyagi gondokkal küzdeni, vagy mellékereset után látni, amely őt hivatásától elvonja és munkaerejét részben leköti. Ezért szükséges a *köteles óraszám 18-ban* való megállapítása s minden azon túl teljesített munka *méltányos díjazása*; tehát a gyakorlati kiképzésben való részvételé, vagy az ifj. egyesület vezetéséé is. A lelkiismeretes tanár úgyis nem 18 órát dolgozik hetenként, hanem az óráról-órára való készülés és egyéb munka annál több idejét is elveszi. A vizsgálatok ideje alatt pedig heti 50 órát is be van fogva.

Époly szükséges teljes eltörlése mindennemű rangfokozatnak a tanárok közt. *A gyakorló iskola vezetői* fizetés dolgában szintén érthessék el a rendes tanári fizetést; az általuk teljesített munka is

méltányosan bíraltassék el, annak számbavételével, hogy az nem mérhető ugyanazon mértékkel, mint más elemi iskolák vezetői; mert a próbatanítások előkészítése és megbirálása a mintaiskola vezetőinek munkáját tetemesen megnehezíti. Ezért kívánta tanári karunk az *ő köteles óraszámuknak 26-ban* való megállapítását.

Nem tartható fenn a hozzájuk fűződő fontos nevelői érdekek komoly veszélyeztetése nélkül *a nevelők és nevelőnők* eddigi ferde és bizonytalan helyzete sem. Ezeket az állásokat ki kell ragadni eddigi *ideiglenes* jellegükből; hogy ne mindig legjobb esetben is csak jóakarató kezdők kísérletezgessenek ép a legkényesebb nevelő munka körül; hanem hogy az arra termett, teljesen beváló munkásokat le lehessen kötni s így ezen állások rendszeresítése által a nevelői eljárást részleteiben is következetessé tenni és minden zökkenéstől és kapkodó ingadozástól megóvni. Ez elsőrangú paedagogiai érdekek. — De szükséges *az irodai munka alól való fölmentésük is*, főleg nagyforgalmú intézeteknél, nehogy hivatásszerű, teljes testi-lelki frissiséget kívánó munkájukhoz a gépies irodai munkától kimerülten fogjanak.

A személyi mozzanatnál még fontosabb a *gyakorló iskola teljes kifejlesztése*, hogy abban a gyakorlati kiképzés minél tökéletesebben legyen keresztülvihető. Ezért kívánja tanári karunk, hogy az legalább is *kéttagosatú* legyen s csak szükség esetén alakíttassék át *osztallanná*. — Szociális szempontból pedig az eddiginél nagyobb gondal fejlesztendő az *ismétlő iskola* s az *Ifjúsági Egyesület*, melyeknek a gyakorló iskola keretében való szervezete rendtartásilag is megállapítandó.

Úgy ennél, mint a tárgybeosztás, órarend és részletes tanmenet megállapításánál elengedhetetlen *a helyi viszonyokhoz való alkalmazkodás*, az eleven, lüktető élettel való kapcsolat s a helyi erők kihasználása, ami nélkül az intézet belső élete sémákba merevedik. Hova visz a sablon? — arra nézve a francia példa eléggé elriasztó.

S végül szükségesnek látta a tanári kar a *hatáskörök szétválasztását* oly értelemben, hogy az összes tanulmányi s paedagogiai ügyek a *szakfelügyelő*, az adminisztratív természetűek pedig a *tanfelügyelő* hatáskörébe osztassanak be.

*

A képesítői szabályzatot illetőleg a tanári kar véleménye az, hogy a *képesítő vizsgálat egységesnek tekintendő s ez az egység* — noha annak széttagolását a célszerűségi szempont megkívánja — az egész szabályzatban *kidomborítandó*. Ennélfogva az *osztályképesítővizsgálatok is a bizottság előtt teendők* s az oklevélbeli osztályzatok nem vehetők át egyszerűen az évi bizonyítványból, hanem azokat is a bizottság állapítja meg. A *képesítővizsgálati anyakönyv* pedig már az első osztályképesítő alkalmával megnyitandó; a további osztályzatok azután évről-évre vezetendők be. — Mivel pedig az új szabályzat egyik főcélja a könnyítés: a tanári kar a befejező képesítő vizsgálat tárgyainak számát csökkenteni óhajtja, oly módon, hogy *a szervesen összefüggő tárgyak*

— minők a test- és lélektan, a nevelés- és módszertan, a nevelés-történet és szervezeten, a magyar történet és alkotmánytan, állattan-növénytan- ásványtan- vegytan — együttesen osztályoztassanak már csak azért is, mert a jelöltek érettsége is jobban megállapítható, ha a feladott tételüket a rokon tárggyal való összefüggésükben, illetve az intézményeket szerves kifejlődésükben tárgyalják.

(Budapest.)

Geöcze Sarolta.

Különfélék.

Elemi iskolai tanító-, tanítónő- és kiseddóvónő-képző intézetek költségvetésének okadatolása az 1911-ik évre.

(Kivonat a közoktatásügyi budget költségvetéséből.)

„Előre kell bocsátanom, hogy az 1911. évi állami költségvetésben három címnek összevonását találtam szükségesnek; nevezetesen: az „Állami elemi iskolai tanító- és tanítónőképző intézetek“, „Kiseddóvónők képzése“ és a „Felekezeti tanító- és tanítónőképző intézetek tanerői illetményének kiegészítése“ elnevezés alatt eddig külön szerepelt címeket a fent kitüntetett elnevezés alatt egy cím alá vontam össze és pedig azon okból, mert ezen eljárás az adminisztráció tekintetében is célszerűbbnek bizonyult.

A 257.181 K ban feltüntetett többlet a folyó évben részint a személyi, részint pedig a dologi kiadások emelkedéséből áll elő.

A személyi kiadások többletét részben a tanító- és tanítónőképző intézeti igazgatók és tanárok létszámánál már az 1909. évben megkezdett rendezésnek a folytatása idézte elő. Kimondatott ugyanis az 1909. évi költségvetés indokolásában, hogy a közép-fokú iskoláknál és így a tanítóképző intézeteknél is, az igazgatók és rendes tanárok a VI. és VII., VIII. és IX. fizetési osztályokba lesznek arányosan beosztandók.

Ezen elvi kijelentés azonban az 1909. évben az igazgatókra nézve az elvi kijelentés stádiumában maradt meg, amennyiben az 1909. évben az igazgatói állások közül egy sem szerveztetett át a VI. fizetési osztályba; a tanári állások közül pedig mindössze hat állás szerveztetett át a VIII. fizetési osztályból a VII. fizetési osztályba.

Az igazgatók és a rendes tanárok létszámának rendezését, a középiskolai tanárookra nézve tervbe vett státuszrendezés elveihez teljesen hasonló elvek alapján és teljesen ugyanazon feltételek mellett óhajtom végrehajtani s ennél fogva a folyó évi költségvetésben 3 igazgatói állásnak korpótlék igény nélkül a VII. fizetési osztályból a VI. fizetési osztályba és 12 rendes tanári állásnak a VIII. fizetési osztályból a VII. fizetési osztályba való átszervezését vit-

tem keresztül. A 3 igazgatói állás átszervezése a korpótiékok leszámításával 2.560 K, a 12 tanári állás átszervezése 12.050 K többletet okoz.

A VII. fizetési osztályba tartozó rendes tanári állások számának 12-vel történt szaporítása folytán ugyan a rendes tanári állások számát a VIII. fizetési osztályban 8 állással s a IX. fizetési osztályban 4 állással apasztottam, a IX. fizetési osztályba tartozó rendes tanári állások számát azonban 10 állással szaporítottam is, amennyiben a kisdédóvónőképző intézetnél alkalmazott s a IX. fizetési osztályba tartozott egy rendes tanítónői állást ugyanebbe a fizetési osztályba tartozó rendes tanári állásra, továbbá a tanítóképző intézeteknél a X. fizetési osztályba tartozott 9 segédtanári állást a IX. fizetési osztályba tartozó rendes tanári állásra szerveztem át. Ez az átszervezés összesen 9.260 K többletet igényel.

Ez átszervezés folytán a X. fizetési osztályba tartozó segédtanári és rendes tanítónői állások száma ugyan 9 állással apadt, de viszont szaporítottam a X. fizetési osztályba tartozó állások számát összesen 8 állással, amennyiben a XI. fizetési osztályba tartozó segédtanítónői állások közül 4 állást összesen 1.080 K költségtöbblettel átszerveztem a X. fizetési osztályba tartozó rendes tanítónői állásra és ezenfelül összesen 11.240 K költséggel 4 új segédtanári állást rendszeresítettem a X. fizetési osztályban oly célból, hogy négy ideiglenes minőségben alkalmazott, de megfelelő képesítéssel bíró tanár segédtanárrá kinevezhető legyen.

A tanító- és tanítónőképző intézetekben az 1907. évben életbe léptetett új rend, melyben a nevelők és nevelőnők alkalmazása is helyet foglal, az intézeti igazgatók és a királyi tanfelügyelők egybehangzó ítélete szerint, administratív tekintetben éppen úgy, mint a nevelés és oktatás szempontjaiból igen üdvösnek és hasznosnak bizonyult. A nevelői és nevelőnői intézménynek csupán azon egy mozzanata ad sok panaszra okot, hogy ezen állások *ideiglenes* minőségben és felette csekély javadalmazással alkalmazott egyének által lévén betöltve, mihelyt valamely végleges alkalmazású állásra szert tehetnek, nevelői alkalmaztatásukról lemondanak, aminek következtében a különben üdvösnek bizonyult nevelői intézmény, a stabilitás hiánya miatt, nem biztosíthatja teljes mértékben azt a különben üdvös eredményt, amelyet tőle várni lehetne.

A nevelői, illetve nevelőnői állásoknak szervezése következtében az ideiglenes minőségben alkalmazott nevelők és nevelőnők nyugdíj-jogosultsággal járó végleges alkalmazást nyernének, állásuk 800 K fizetés és teljes ellátásból álló javadalommal rendszeresítetik. E célra összesen 44.000 K szükségeltetik, ezzel szemben azonban a nevelők részére felvett 32.400 K tiszteletdíj felszabadul, így a tulajdonképeni többlet csak 11.600 K.

Ezen tételnél mutatkozik egy állástöbblet, amely abban leli indokolását, hogy a nevelőnői intézmény életbe léptetése folytán a hódmezővásárhelyi óvónőképzőintézetnél is kellett egy nevelőnőt alkalmaznom.

Szükségessé vált továbbá egy országos zene- és ének szakfelügyelői állásnak a VII. fizetési osztályban 6.400 K díjazással való rendszeresítése.

Ezen szakfelügyelőnek működése a különböző fokú tanintézetekben; nevezetesen a tanító- és tanítónőképző intézetekben, a középiskolákban, a felsőbb leányiskolákban, a polgári és népiskolákban folyó zene- és énektanításnak ellenőrzésére fog kiterjedni.

Működésének súlypontja azonban a népiskolákra, valamint a népiskolákkal kapcsolatos ismétlő iskolákra és ifjúsági egyesületekre, illetve az ezen intézmények keretében fennálló és még létesítendő daloskörök szervezésére, fejlesztésére és irányítására fog esni.

Ezen állásnak szervezése által első sorban a köznépünk erkölcsének nemesítésére irányuló azon dicséretes társadalmi törekvést kívántam támogatni, melynek az a tendenciája, hogy köznépünket ünnep- és vasárnapi szabad idejében a korcsmázástól és egyéb anyagi és erkölcsi romlást magukban hordó mulatságoktól elvonja és a nemesebb szórakozások élvezetére fogékonyá tegye.

Minthogy pedig a nép erkölcsi nemesítésének csiráit az iskolában kell elvetni, ha annak áldásos eredményt biztosítani óhajtunk, ennél fogva annak a célnak a szolgálatában akarom az új szakfelügyelő munkásságának oroszlánrészét igénybe venni, hogy az ifjúsági dalegyletek szervezése által, a szórakozásnak ezen nemét a tanköteles ifjúsággal megkedveltesse. Nem kétlem, hogy amint ezt más kulturá államoknak példái fényesen igazolják, a dalnak elterjedése nálunk is nagy mértékben fog hozzájárulni köznépünk erkölcsi színvonalának emeléséhez és a költséges és könnyelmű más mulatságoktól való elvonása által, anyagi jólétének gyarapodásához is.

Az új szakfelügyelőnek feladataihoz fog tartozni az is, hogy vármegyei járási és az általános hivatalos tanítótestületek gyűlésein megjelenvén, az ottan egybegyűlt tanítókat megfelelő utasításokkal ellássa, a szó alatt levő ifjúsági dalegyletek szervezésére és vezetésére nézve.

Végül a személyi kiadásoknál az óraadók és hitoktatók tiszteletdíjaira előírányzott összegeknél 25.000—25.000 K többlet mutatkozik.

A hitoktatói tiszteletdíjak tételét azért kellett felemelnem, mert a tanítóképző intézetekben rendszerint az összes hazai felekezetek képviselve vannak a növendékek között, és minthogy a tanterv szerint mindegyik felekezet növendékei osztályonként heti két órai vallásoktatásban részesítendő, ezen nagy óraszám a hitoktatói tiszteletdíj címén a költségvetésben eddig szerepelt összegből nem volt ellátható. Az óraadó tanerők tiszteletdíjának tételét pedig azon oknál fogva kellett felemelnem, hogy a múlt iskolaévben több tanító- és tanítónőképző intézetre nézve elrendeltem egy-egy hazai nemzetiségi nyelvnek a tanítását azon oknál fogva, hogy a nemzetiségi községekben elhelyezett állami iskoláknál olyan tanítók legyenek alkalmazhatók, akik az illető községben élő lakossággal és az isko-

lás gyermekekkel, szükség esetén, a saját nyelvökön is beszélhesenek.

A fentebb mondottak eredményeképpen a személyi kiadásoknál leszámítva az intercalaréra eső 4.198 K t, a többlet 125.943 K-ban összegeződik.

A dologi kiadások tételeit a múlt évi számadási eredmények alapján és a költségvetési realitás szem előtt tartásának nézőpontjából 96.700 K-val kellett emelnem.

Ezen összgeből azonban 78 000 K az internátusi jövedelmekből bevételi többlet alakjában az államkincstárnak megtérül, és így a tulajdonképeni többlet csak 18.700 K.

Megjegyzem, hogy ugyancsak a dologi kiadások tételei közül szintén a múlt évi számadási eredmények alapján több tételnél összesen 36 000 K apasztást is eszközöltem a kiadásokban.

A felekezeti tanító- és tanítónőképző intézeti tanárok és tanítónők illetményeinek kiegészítésére szolgáló javadalmat az eddigi 206.780 Król 277.318 K-ra emeltem fel, úgy hogy itt 70.538 K többlet mutatkozik.

Ezen többlet a következő körülményben leli indokolását.

A csiksomlyói róm. kath. tanítóképző intézet tanárainak fizetésekiegészítési államsegélyét, tekintettel az iskolafentartó hatóság elégtelen anyagi viszonyaira, az 1910/11. iskolaévben tetemes összeggel fel kell emelnem, mert a szó alatt lévő intézet máskülönben el nem kerülhetné a válságos helyzetét. Ugyanezen okból az eddiginél tetemesen nagyobb mérvű segélyben kell részesítenem a kassai róm. kath. tanítóképző intézetet is,

Indokolását leli továbbá a szó alatt lévő tételnek felemelése abban a körülményben is, hogy azokon az intézeteken kívül, amelyek az államsegélyt eddig igénybe vették, újabban a budapesti IV. kerületi róm. kath. elemi iskolai tanítónőképző intézet, továbbá a kalocsai és a szepeshelyi róm. kath. tanítóképző intézetek és a debreceni ref. tanítónőképzőintézet folyamodott aziránt, hogy az intézetnél működő tanerők fizetése államsegély útján nyerjen kiegészítést.

Ugyanezen tételből kell a felekezeti tanító- és tanítónőképző intézeteknél működő tanároknak és tanítónőknek az állami hasonló tanintézeteknél működő tanerőkéhez hasonló módon a fizetésrendezést keresztülvinnem, mely fizetésrendezés részükre az előző évek államköltségvetési indokolásokban kilátásba helyeztetett. A rendes kiadások 15. címének indokolásában elmondottakra való utalással megjegyezni kívánom itt még azt, hogy az 1894. évi XXVII. tc.-nek az 1911. évi költségvetési törvénnyel terbe vett módosítása a felekezeti tanító- és tanítónőképezdei tanárookra is vonatkozik.

(Folytatása következik.)

Dr. Barcsa János.

(1871—1910.)

Néhai Barcsa János dr. emlékének legyen szentelve e néhány sor, melynek megírásában a kegyelet, kartársi szeretet és az igazság vezetik tollamat.

Orvul ragadta el a halál sorainkból ezt a munkában fáradtságot nem ismerő és pihenést keresni nem tudó fiatal életet, mélységes bánatba merítve hön szeretett családját s fájó emléket hagyva maga után kartársai, tanítványai és ismerősei szívében.

Minden emberi haladás ősi mozgató ereje az olthatatlan tudásvágy sarkalta, ösztönözte, kergette előre és mindig előre, még akkor is, mikor a szellemi erejével arányban nem álló törekeny testszervezete tilalomfákat állított a korán megszokott és megkedvelt nagymérvű munkálkodás folytatása elé. A lankadatlan munka tette őt nagygyá, nemessé, ez volt a szórakozása, ebben kereste a pihenést és mégis — meg kell mondanunk ezt is — a munka ölte meg. Csodálkozásra kell, hogy indítsunk mindenkit írásainak szokatlanul nagy mennyisége. Szinte lehetetlennek látszik, hogy az egész embert igényelő tanári elfoglaltatás mellett ennyit összesen írni, fel lehessen kutatni, hiszen ezek a munkák egy másik egész embert igényeltek volna, — és amint a szomorú vég példázza, igényeltek is egy igazán derékban kettétört élet időelőtti kimulásával.

Barcsa János dr. kiadott munkáiról azoknak, akik ismerik, lehetnek különböző véleményeik, szemére vethették még életében, hogy az általa összegyűjtött óriási anyag feldolgozásában nem mindenütt alkalmazza a történelmi munkákban elengedhetetlen bírálatot, de — hiszen fiatal ember volt még és — a legszigorúbb kritikusan is kénytelenek voltak elismerni, hogy mint anyaggyűjtő nagyon értékes munkát végzett.

Azokon a nyomokon, melyeken ő az uttörés nehéz és ernyedetlen szorgalmat kívánó munkáját megkezdte, ő utána már lehet biztosabban haladni, de az ő munkáit figyelmen kívül hagyni nem lehet. A lázas szorgalmu gyűjtő minden erényével ékeskedik. Előtte értéktelen adat nem volt, mindent felkutatott s mindent összeírt hűségesen, oly lelkiismeretes gondnal, hogy az ő nyomdokain haladni kívánók értékes adatokat kutatva, haszonnal forgathatják köteteket tevő írásait.

Mint tanárt, minden ténykedésében az ifjúság okos szeretete vezette. Nem ereszkedett le hozzájuk, de felemelte őket magához. Szinte aprólékossáig menő gondnal vezette azokat és a maga példájával szoktatta a munkára. Ugynevezett nevelői fogásai nem voltak, brillirozni ő tanítványaival nem akart soha, de értékes klenodiumként hagyta tanítói pályára készülő tanítványaira azt, ami a működését irányította — a lelkiismeretességét.

Az apai szeretet melegével és a kutató tudós mindenre kiterjedő figyelmével közeledett gyakorló iskolánk kis növendékeihez. A fejlődő gyermeklélek tanulmányozása, széleskörű munkássága közepette is legkedvesebb foglalkozása volt. Alapjában zárkózott, de egyébként derült kedélyvilága, a kis gyermekek körében szerzett tapasztalatainak elbeszélésekor csillant fel néha-néha. Ilyenkor beláthattunk a többnyire komoly hangulatu ember lelkébe, de ezek csak tűnő sugarak voltak. Mint ember nem tartozott azon szerencsés kevesek közé, akik egyéniségük varázsával jóformán egy pillanat alatt beférkőznek a szívekbe. — Barcsa János nem tudta és nem is akarta magát kedveltetni, vele huzamosabb ideig kellett érintkezni s csak akkor láthattuk, hogy lelki világa mily gazdag tiszteletreméltó vonásokban, mily nemesen egyszerű és becsületes gondolkodásmódja, mennyi munkaszeretet és önfeláldozás rejlik benne. Akik közelebről ismerték, jól tudják, hogy Barcsa János dr., ha egyháza és iskolája ügyéről volt szó, a fáradságot nem ismerte és az anyagi hasznot sohasem nézte. De nemcsak egyháza és iskolája számíthatott rá minden körülmények között, hanem minden kulturális mozgalom. A művelt élet arénájában nem kereste ő a kényelmes páholyokat, hanem ott volt mindenütt a porondon, ahol eleven és küzdelmes volt az élet, ahol komolyan és altruisztikusan dolgozni kellett.

Szerény sorsból, tisztán a maga erejével és vasszorgalmával küzdötte fel magát arra a polcra, melyet ambíciója végállomásának nem tekintett és amely polcon a megállapodás, rá nézve kívánatos nyugalmát, korai halála miatt nem élvezhette.

Életrajzi adatai a következők:

Született Tetétlenen, Hajdu, megyében 1871. december 8-án református szülőktől. Középiszkoláit a debreceni ref. főgimnáziumban végezte jeles eredménnyel. 1892-től 1896-ig a budapesti tudomány egyetemen tanult s az 1897/8 év első felében a berlini egyetemen túlnyomólag történelmi tárgyakat hallgatott, 1894-ben középiskolai tanári oklevelet nyert a történelemből és a latin filológiából Budapesten és 1901-ben ugyanott a magyar nyelv és irodalomból, — mint harmadik szaktárgyból — kiegészítő képesítést szerzett. A gyorsírás tanítására, még mint egyetemi hallgató 1894-ben képesítettet. 1898-ban korábbi egyéves önkéntesi szolgálata alapján honvéd hadnaggyá neveztetett ki, mely minőségében három év múlva szolgálaton kívüli viszonyba helyeztetett át. 1890. április havától a hajdunánási ref. gimnáziumban működött, ahol a latin és magyar nyelvet, történelmet, tornát, francia nyelvet és a gyorsírást tanította. A nánási gimnázium gyorsíró körét ő alakította meg. Figyelemre méltó irodalmi működéséről a szakfolyóiratokban is jelentek meg elismerő nyilatkozatok. Egyháza iránti érdeklődésből megírta a hajdunánási ref. egyház történetét a Debr. Prot. Lap számára, melyből az iskolafentartó testület költségén külön lenyomat is készült. Ezen s egy másik művének elárusításából begyűlt tiszta jövedelemmel a nánási gimnáziumban egy 800 korona értékű ösz-

töndíj alapját vetette meg. Hajdunánás városától tiszteletdíj felajánlása mellett kapott megbízatást a város történetének megírására és azt 319 lap terjedelemben 1900-ban ki is adta. E nagyobb művei mellett sok cikke jelent meg tudományos folyóiratokban, egyházi és politikai lapokban, s a debreceni tanári körben több sikeres felolvasást tartott.

1902. júniusában pályázott a debreceni ref. tanítóképző intézetben Somogyi Pál tanár nyugalomba vonulásával üresedésbe jött magyar nyelv és irodalmi tanszékre. Pályázati kérvénye benyújtás-főleg az a remény vezette, hogy „a debreceni református főiskola szolgálatában, az anyakönyvtár közelében sokkal több alkalma nyílik a maga folytonos képzésére, s ez által tanári hivatásának erejétől telhető mértékben lehető betöltésére.” Reménye teljesült, 6 pályázó közül az egyházkerület őt választotta meg s tanári működését nagy munkakedvvel 1902. évi szeptemberben kezdte meg s eleinte a magyar nyelvet és földrajzot, később pedig a magyar nyelvet és a neveléstani tudományokat tanította egész haláláig. Debreceni tanárkodásának 8 éve alatt szakadatlanul munkálkodott. 1903. február 6-án bölcsészettudori oklevelet szerzett a budapesti egyetemen az egyetemes történelemből, mint fő- s a magyar történelemből és diplomatikából, mint melléktárgyakból. Doktori értekezését ekkor adta ki „A szabadság eszméje a XVII. században” címmel. Ezt követte nem sokkal utóbb „A debreceni collégium és partikulái” majd „A tiszántúli ref. egyházkerület története” című 3 kötetes munkája. E nagyobb szabású munkáinak írása közben hangyaszorgalommal gyűjtötte az adatokat a Thury Etele szerkesztésében megjelent „Iskolatörténeti adattár” számára. Gyors egymásutánban kerültek ki tolla alól az egyház és iskola ügyeire vonatkozó aktuális cikkei, melyek a szakfolyóiratokban és nagy részben e lap hasábjain jelentek meg. A tanári és irodalmi működés mellett jutott ideje, hogy az egyes társadalmi és kulturális mozgalmakban is derekas részt vegyen; elnöke volt a Gönczy-egyesület debreceni körének, tagja s később előadója a tiszántúli egyházkerület népiskolai tanügyi bizottságának. 1909-ben az őszi egyh. kerületi közgyűlés egyh. kerületi levéltárnokká választja, tagja volt a Csokonai-kör választmányának és egyik lelkes mozgatója a Debrecenben létesítendő Kálvin-emlékmű előkészítő bizottságának.

Nagy része volt a tiszántúli egyházkerület új népiskolai tantervének készítésében, kiadta az egyházkerületi levéltár új tárgymutatóját és nem ünnepies szólam, de való igazság, hogy a szó szoros értelmében a halál ütötte ki az írói tollat munkás kezéből, mert alig néhány nappal ezelőtt fejezte be a debreceni nagytemplom történetét tárgyaló művét.

Ily széles körű és intenzív munkával mások, akik a jelen életet reálisabban fogják fel, vagyont szereznek, Barcsa János dr. azonban az anyagi hasznot sohasem nézte és kiadott, de eddig eléggé nem méltányolt munkáinak jövedelméből alapítványokat tett Nánáson és legutóbb a debreceni ref. tanítóképzőintézetben. Ez

utóbbi alapítványának összegét 500 K-ra óhajtotta kiegészíteni és növelni, de ebben is meggátolta korai halála.

Elvesztése felett érzett fájaldalmukban néma, tiszteletteljes kegyelettel állunk meg frissenhaltolt sirjánál s azt kérjük az Eg Urától, hogy adjon egyházunknak és főiskolánknak hozzá hasonló önzetlen munkásokat.

(Debrecen.)

Nagy Vilmos.

Reformok az olasz iskolákban.

Mosso Angelo: A nevelés reformja (gondolatok és jegyzetek a testi nevelésről) című művének VII. fejezete.

V.

Franciaországban a testi nevelés még nem igen szabadult fel a katonai befolyás alól. A franciák panaszkodnak is miatta és nyíltan vallják be, hogy az súlyos kerékkötő, melytől ódzkódni kell. Franciaországban a testgyakorlás kiszolgált altisztek igazgatása alatt van, akik azt tisztán gyakorlatilag tanítják, még pedig csak azon ismeretek alapján, melyeket a joinvillei katonai tornaintézetben, de ott is csak gyakorlat révén szereztek.

Nekünk is van Rómában férfi tornaiskolánk, mely úgyszólván a káplár urak kizárólagos érdekeit szolgálja, akik jobbak hiányában iskoláinkat mint tornamesterek országszerte elárasztják. A római iskola ez altisztjei az államtól kapott képesítésük folytán Itália felsőbb fokú testi nevelésének valóságos képviselői. Ez iskoláról alkotott szakvéleményemet egy tornaszaklapban tettem közzé. Romano Guerra az enyémnél nagyobb illetékességgel, súlyos okok alapján mondta az alább idézettet, amellyel meg kell az embernek ismerkednie, hogy ítéletet mondhasson róla, miképen gondoskodik a kormány azok kiválasztásáról, akiknek a mesterek mestereinek kellene lenniök.

„Ha a hadügyminiszter a jövő évben nem rendeli ki az altiszteket, a római iskolának csak négy-öt hallgatója lesz, azaz kevesebb, mint ahány a tanítója.

„Azt hiszem azonban, hogy ez a számítás is hibás, mert az iskolába beiratkozott polgáriak száma akárhány esztendőben nem volt nagyobb ötnél és ezeknek is jó részét, ha ugyan nem valamennyit, visszavetették, mert nem feleltek meg azon általános műveltségi foknak, melyet a szabályrendelet követel.

„Az erkölcsi egyensúlymérő nem jelez változást. A tornát még mindig műtornászok tanítják, akik gépiesen végzik a leckét, az iskolában tanult kevés dolgot ismételtetik anélkül, hogy azt, amit tanítanak, tudományosan indokolhatnák, anélkül hogy a gyakorlatok élet-tani és egészség-tani hasznát ismernék, mert csak a növendékek anyagi haladása iránt érdeklődve örvendenek, ha oly szakaszt bírnak össze-

hozni, mely bámulatra méltó látványosságokat végez s a leckeórán vagy a vizsgán jelenlevők tapsát vívja ki.¹⁾

Itália legderekabb tornamesterének ez írott szava a római iskola halotti beszéde. Ez iskolát vagy átalakítani vagy megszüntetni kell. Lehet az államban sok mihaszna dolog, de olyan iskolának, melynek nincs növendéke, nincs létjogosultsága.

Az a kétes hír, hogy a hadügyminiszter a római iskola altiszti kirendeltségét meg akarja szaporítani, hadd támogassák azt, mint a pillér a rozoga házat, eszembe juttatja Pelloux tábornok a senatusban elmondott szavait, melyekből kitűnik, hogy a hadügyminiszter nem volt megelégedve a kiképzés eredményével. Todaro senatornak, a római mintaiskola felügyelő-bizottsága elnökének válaszolva azt mondá: „Végre arról szólt tisztelt Todaro úr, hogy a testgyakorlás a hadsereg szükséglete; biztos vagyok benne, hogy az új törvény behatóan fog a testgyakorlásról is gondoskodni, ámbár nem érzékföltölti módon. Bizonyára, mert az eddigi túlzások a polgári testgyakorlás csapásává váltak.“

Odáig jutottunk tehát, hogy a testgyakorlás úgy, amint tanítják, a hadügyminiszter állítása szerint nincs a katonai nevelés hasznára és azt hiszem kimutattam, hogy a polgárinak sem.

Miután Codronchi miniszter látta a római iskola sikertelenségét és felismerte, hogy Itáliában senki sem veri magát azért költségbe, hogy a tornamesteri cím megszerzése végett egy álló esztendeig a fővárosban tartózkodjék, miután végre meggyőződött róla, hogy *a tornatanítók műveltségi fokát okvetlenül emelni kell*, olyasmire határozta el magát, ami a testi nevelés évkönyveiben új korszak kezdetét jelenti. Csak Codronchi miniszter előterjesztését kell elolvasnunk, melyet a királynak tett és felismerjük, mily nagy lendületet akart az olasz iskolának adni.²⁾

„Felség.

„A parlamentben többiben elhangzott szavak és azon vélemény hatása alatt, melyet a nevelő testgyakorlás fejlesztését célzó újítások tanulmányozására alakult különféle bizottságok folyton hangoztattak, úgyszintén kiváló tudósok ítéletére támaszkodva, oly reformtervet készítettem, mellyel a testi s az értelmi nevelést egymással szorosabb kapcsolatba lehet hozni és ilyképen az ifjúság testi nevelésének új, hatalmas lendületet adni.

„Ezért bátorkodom ezen, a felsőbb közoktatásügyi tanács hozzájárulásával alkotott rendeletet azon reménnyel Felséged elé terjeszteni, hogy az Felséged királyi szentesítését meg fogja nyerni. E rendelettel oly vizsgát léptetnék életbe, mellyel tudorok és egyetemi hall-

1) Igy van sokhelyt nálunk is. (F.)

2) Habár e részlet különlegesen olasz vonatkozású, mégis igen tanulságos, mert a mi tornatanárképzésünk, az olaszokéihez hasonló ferdeségek és hiányok okából, sürgős reformot igényel. Maga Michnay Gyula tornatanár is hangoztatja a tornatanár-képzés reformját, habár némileg eltérő szempontokból. L. cikkét a Budapesti Hírlap f. évi 185. számában. (F.)

gatók a testi nevelés közép- és elemi iskolai tanítására feljogosító képesítést szerezhetnének.

„Azt remélem, hogy a középiskolák számára képesített torna-tanítóknak és a jövőben képesítést szerzőknek, akik az egyetemeken már is divó élettani és egészségügyi elemi tanfolyamokat fogják végezni, valami cím adassék, ha az ifjúság testi nevelésében tevékenyebben közreműködnek. Cím, mellyel el lehet érni, hogy az ifjúság nem fog többé különbséget látni közöttük, akik a férfias gyakorlatokat, az emberi test és egészségtan ismereteit tanítják és azok között, kiknek a szellemi nevelés jutott feladatul, szóval a mostani nevelés két végcélja között; cím, mely majd a torna-tanítók magasabb műveltségi fokát és tekintélyét jelzi, anélkül, hogy a mostani mesterek kárt szenvednének, akiknek értéke a testi nevelés jelentőségének gyarapodásával együtt nőni fog.“

Ez előterjesztésben már érezhetjük a haladás új szellemét. Egyetemeinken végre valahára egy kis pezsgés, egy kis modern élet fog megindulni azon káros rendszer után, mely a testnevelés felsőbb fokú tanítását a már elhagyott római mintaiskolában haszon nélkül központosította, a határozott hanyatlás után, mely minket oly soká megbénított.

Ezért kell kívánnunk, hogy az az új láthatár, mely tanítóink tevékenysége és képzése számára megnyílt, be ne boruljon, de azért is, hogy a pedagógia végre gyakorlati és kísérleti alapra helyezkedjék és, hogy a folytonosan veszélyben forgó bölcsészeti fakultás újra elfoglalhassa azt a helyet, mely azt az ifjúság polgári nevelésében illeti. Aki az egészségtan elveit, az erkölcs-élettan elemeit, a testi nevelés történetét s az élettan törvényeit, melyek a szervezet fejlődését szabályozzák, valamint a testgyakorlás üdvös hatásait ismeri, az az ifjúság nevelését biztos kézzel fogja odairányítani, hogy az gyermekeink egészségét és testi fejlődését sikeresebben megóvja.

Az új oklevél, mely a testnevelés elemi és középiskolai tanítására képesít, az államnak tulajdonképen semmi költséget nem okoz.

A bölcsészeti és természettudományi tárgyak hallgatói egyetemi életük idején látogatják az élettani és neveléstani tanfolyamot. Az egészségtanból való elemi ismereteket, amelyekre az illetőknek szükségük van, könnyen szerezhetik meg azon sokféle előadások valamelyikén, melyeket e tárgy egyes fejezeteiről külön-külön hirdetnek. A testgyakorlás története pedig könnyű dolog s az egyetemi hallgatók, akiknek foglalkozniuk kell vele, könyvből is megtanulhatják.

A középiskolai tanárookra bízott tornatanítás az a termékeny csira, mely következményeiben az egyetemi palestrákat fogja megalkotni. A közönség végre meg fogja érteni a testi nevelés nagy jelentőségét, ha látni fogja, hogy az egyetem kapui is megnyíltak előtte. Anglia és ujabban Németország példája eléggé bizonyítja, hogy másképen nem lehet a testi nevelés javulását elérni. A mostani tornatanítók lelkesedve vették ez újításokat, mert az a mesteriségük gyakorlását megnevesíti s a test fejlesztésének ismét becsületet fog szerezni, melyet az iskolában úgyszólván teljesen elhanya-

goltak volt. A torinoi tornaegyesület azonnal felajánlotta a játszótereit és tornacsarnokát az egyetemi hallgatóknak és megragadta az alkalmat, hogy elméleti és gyakorlati tanfolyamot nyisson nekik.

Legtöbb haszna lesz az egyetemnek, mert végre rést ütöttek, melyen a testi nevelés áthatolhatott és a felsőbb iskolákban gyökeret verhetett. A felülről megindult mozgalom ellenállhatatlanul terjedhetett lefelé. A középiskolai tanulók szintén kezdenek majd mozogni, ha az egyetemi palestrák meg fognak nyilni, amelyeken majd ők is kitünhetnek.

Amint az iskolai hatóságok elhatározzák, hogy az órarendben a testi nevelésnek annyi időt szánnak, amennyi szükséges, a tornatanítók mostani száma nem fog a szükségletnek megfelelni és munkájuknak is jobb lesz a jutalma, mert az keresettebb lesz. Legelsőbb a mostani tornamestereknek lesz hasznukra, ha sikerül az iskolákat tétlenségükből felrázni. A mozgás annak az erélynek az alakja, melynek terjedése azáltal lesz szembetűnővé, hogy más mozgást idéz elő és melegeget kelt. Ugyanily hatást fogunk az iskolákban is látni.

VI.

A pedagógusok szintén helyeslik az egyetemes nevelést és tanítást célzó újítást. Csak Giuseppe Allievot idézem a spiritualismus bátor képviselői közül és Lorenzo Pomattot a pozitivisták kedvéért. Utóbbi egyebek között azt ajánlja, hogy „az ország első egyetemén hároméves tanfolyam nyitandó az embertanból, pedagógia-, élettan-, egészségtan-, gyermeklélektan-, alkalmazott élettanból és a bonctanból, melynek alapján azok, akiknek már elemi iskolai tornamesteri képesítésük van, az állami és községi iskolákhoz torna-felügyelői avagy az állami és községi kollégiumokhoz igazgatói állásra pályázhatnak.

Mindenki egyetért tehát abban, hogy az oktatók képzését reformálni kell és rá módot adni, hogy korunk élénkítő szelleme a bölcsészeti fakultásban is befészkelődjék. Az élettan haladása akkora, hogy az ember nem zárkozhatik el előle csökönyösen elmélázva a multakon. Az eszmetan kutatásai ósdi mintáján alapuló nevelés már nem elégíti ki az élet követeléseit. A lélek és test műveltetésének jobban kell érvényesülnie, mert azok egyensúlyától függ az egészség és az élet: *in horum aequilibrio sanitas et vita.*

VII.

Pasquale Villani volt az első olasz közoktatásügyi miniszter, aki azt mondta, hogy nincs megelégedve a testi nevelés szervezésével. Midőn Ferdinandino Martinit felváltotta, bizottságot küldött ki, mely az 1893. évi tanterveket összetákolta és ezzel kezdődött a torna reformja.

A nemzeti iskolai tornaverseny, melyet Gianturco miniszter 1898-ban tervezett, szintén fontos lépés volt. A Galimberti másod-

államtitkár rendelete, melyet 1896. évi december hó 17-én adott ki, az olasz egyetemek életében bizonyos fordulatot jelez.

Egy évre rá Condronchi miniszter kiadta a nemzeti torna-verseny tervezetét, melynek az a célja, hogy modern szellemével meghonosítja a férfias gyakorlatokat egyetemünkön. Ezzel egyidejűleg külön hivatalt szervezett miniszteriumában, mely csakis a testnevelési és iskolaegészségi ügyekkel foglalkozzék. Ez felette üdvös intézmény, mert e hivatal tapasztalt és illetékes egyének munkájával folytonos ösztökélésként fog az ügy haladására hatni.

Eddig jutottunk rövid néhány év alatt. Most már arról van szó, hogy a gyümölcsöt is lássuk, melyet az ujtás teremni fog. Rögtön szemünkbe ötlük, hogy minden intézkedés csak tollal készült rendelet és körölvény, mely az államnak semmibe sem került. Nagyobb költség, azt hiszem, csak az a tizezer lira (= 9540 korona) volt, melyet Condronchi az 1898. ban Torinoban lefolyt nemzeti torna-verseny céljaira kiutalványozott.

A Casati-féle törvény 201. §-a, mely a másodfokú tanítás céljaira szolgáló intézetekről szól, azt mondja: „mindaz, ami a helyiségekre és a nemtudományos tananyagra vonatkozik, az illető hatóságot terheli.“

A törvény ezen rendelkezését azonban figyelembe sem veszik és ügylátszik a miniszter sem hajlandó a hatóságokat nembánomságuk miatt zaklatni.¹⁾ Majdnem egyetlen tanintézetünknel sincs annyi szabad tér, hogy a tanulók azon játszhatnának, futkoshatnának, vagy valami testgyakorlást üzhetnének. A *football*hoz és egyéb labdajátékhoz legalább 150 méter hosszú és 50 m. széles négyszöges terület szükséges és azért csak kevés városban üzik ezeket vagy más köteles játékot, melyért az ifjak azonnal lelkesülnek, minthogy az erősségük- és ügyességükről való próbatétel nekik nagy mulatságot szerez. Pedig nem olyan nagy költséget okozna azon városoknak, melyek nincsenek szabad terület birtokában, ha a város határában egy darab rétet bérelnének.

Aközött a temérdek interpelláció között, mely folyton kavargó a képviselők agyvelejében és a parlamentet elárasztja, soha egyetlen egy sem vonta kérdőre a minisztert, miért nem hajtatta végre a köteles testgyakorlásról szóló törvényt és mért nem hagyta meg a hatóságoknak, adják már meg az ifjúság testi neveléséhez szükséges tornacsarnokot és játszóteret.²⁾ Nagy ámitás volt, velünk elhittetni, hogy az állam az 1878-iki törvénnyel a gyermekek iskolai testi nevelésére kötelességet vállalt.³⁾ Arra vagyunk most utalva, amit a *nemzeti testnevelési központi bizottság* alapszabályaiban mond:

¹⁾ Amint nem zaklatja Magyarországon sem. (F.)

²⁾ Emiatt nálunk sem okoz interpelláció a miniszternek soha kellemetlenséget. (F.)

³⁾ Mi is vérmes reménnyel fogadtuk az 1899. évi középiskolai új tantervet, de most, 11 év múltán sem tapasztaljuk, hogy szép ígéretei megvalósultak volna az iskolai testnevelés terén. Az 1905. évi új elemi népiskolai tanterv sem hatott eddig varázserővel a testi nevelés fellendítésére. (F.)

„Felette fontos, hogy a helyi bizottságok folyton és hatásosan őrködjenek az iskolák fölött és odahassanak, hogy a tornát és a torna-játékokat mindig és mindenütt igazán hasznosan és észszerűen üzzék,“ mert, teszi hozzá „minden iskolában kell, hogy a testi nevelésre vonatkozó, törvényszabta kötelességet teljesítsék.“

Az ifjúság minden barátjának kötelessége, hogy segédkezzék a Központi Nemzeti Bizottságnak munkájában, mellyel a testi nevelés s a népjátékok ügyét előmozdítani akarja.

A parlamentnek csak arra kell majd magát elhatároznia, hogy a szükséges pénzt adja, mert pénz nélkül nem lehet előbbre jutni. Mindenekelőtt pedig a tornatanítókat fog kelleni jobban fizetni, akik az államtól kapott mostani fizetésükből nem bírnak megélni.

VIII.

Odajutottunk tehát, ahol kénytelenek vagyunk elismerni, hogy más útra kell térnünk. A kormány munkája bizony gyöngye és hiába való volt; a család elhanyagolja gyermekei testi nevelését; az egyetemi élet renyhe; a középosztály s az optimatesek fiai a nép fiai mellett elkorcsosodnak.⁴⁾

De azért nem szabad csüggednünk, mert a jobb kor hajnal-pirja immár kezdi szétoszlatni a ködöt, a hideget, mely minket megdermesztett. Szerte halljuk, hogy mostanában már nem az olaszok vezetnek s hogy mindenben a szomszéd nemzetek műveltsége nyomán járunk. No hát! a mostani újítások, melyek iskolás ifjúságunk helyesebb testi nevelésére irányulnak, nem utánzatok és nem is akarnak azok lenni. A kormány jót vélt tenni, midőn az egyetemi életet egy kissé feleleveníteni akarta, de igyekezete meddő lesz, ha a közvélemény nem támogatja.

A propagandának a társadalom gyökereiben, a családban kell megindulnia. A kormány lehet kevésbé jó, de a család legyen, miként Amerika egyesült államaiban a legjobb, mert ha nem az, akkor a kormány ha még annyival jobb is családnál, nem arathat sikert.

Nincs nemzet Itálián kivül, mely annyiszor emelkedett fel bukásából, nincs nemzet, mely mint az olasz, végromlásából négy-szer is újra született. Élettani tünetemény az, nagyszerű kísérlet, mely bizonyítja, hogy idegeinkben nagyon szívós életnek kell lenni. Talán más a latin vér keringése, hogy a halálszerű álom hosszú időszakai multával annyiszor újra birtunk éledni, annyiszor, egyedül mi a történelem népei közül s hogy századokon át megfogyva hajdani nagyságunktól, műveltségünk- s hatalmunktól, újra birtunk talpra állani s a ködhomályban újra megtalálni azt az utat, mely új műveltséghez és nagyobb diadalhoz vezet.

E tünetemény titka agyvelőnk működésében rejlik, mely a bal-szerencsétől elernyedve és elnyomva, hódítások által megalázva nem

¹⁾ Ugyanazt mondhatjuk mostani magyar viszonyainkról. (F.)

birta elfelejteni az eltűnt dicsőséget. Vérünk nem engedte, hogy idegen vér megrontsa. Akaratunk újra ébredt, mikor a felbomlás veszélye legközelebb ért; a latin élet és szellem fentartotta önönmagát az új tavasz számára, mely az emberiség történetében nyílik.

Ezt tapasztaljuk a testi nevelésnél is. Az etruskok legrégebb emlékei, melyekre a Pó völgyében lehet akadni, mutatják hogy nálunk már népszerűek voltak azok a játékok, melyek Görögországnak dicsőséget szereztek. Annyi század után végre most térünk csak rá, hogy ugyanazon testmozgásokat gyakoroljuk. Lelkesedésünk valami belső szózat, mely titokteljesen fel-felhangzik; elhunyt nemzedékek kiáltása az, mely a késői ivadékok ébresztgeti, midőn közel a veszély. Meg nem zavarodott természetünk vissza-vissza hív minket a hajdani eszményekhez, ösztökél az erő és szépség megcsudálására.

A germán elem, mely szertornájával közénk akart furakodni, nem birt itt meggyökerezni; a latin szokások reformálása hiába való kísérlet volt és okvetetlenül el kellett újra fogadnunk a torna-játék ősi és természetesebb mozgásait. Egykori elsőbbségünk emléke oltotta belénk a bátorságot, hogy pusztulásnak indult volt nemzeti nevelésünket újra felépítsük.

Ez a becsület visszaszerzésének útja. A sikerhez mindazok egyetértése szükséges, akik az ifjúságot szeretik. A módszerek és egyének különbözőzésének el kell tűnnie azon legfőbb kötelesség előtt, hogy fiaink termetét újra szálegyenessé növezzük, hogy ifjukká és újra erősekké tegyük őket a maguk és a haza javára.

(Léva.)

Dr. Karafiáth Márius.

Kölcsey Ferenc.

A múlt hó 24-én volt Kölcsey Ferenc halálának évfordulója. A kegyeleten kívül megemlékezünk róla azért, mert az ő tudós s költői képzetkörét a mostani közgondolkodás eleméül veszi. Széptani törekvései a nevelés iránygondolatait támasztják alá ma, mikor Wlassics Gyula, Beöthy Zsolt és mások az esztetikai fogalmak kidolgozását, a fejlődő lélekbe való elhelyezését, felmelegítését s kifejlesztését tűzik a nevelés feladatai közé. A magyar műpróza körül kifejtett munkássága a nemzeti nyelvet emeli arra a magaslatra, ahonnan az állam minden szervébe beleömlhetett. Teste régen összevegyült a csekei temető porával, lelke ma is közöttünk él, eszméi hullámszanak a nemzeti lélekben s erősítik az érzelmet vágygá, a vágyat akarattá, az akaratot cselekvéssé.

Nem korszakalkotó íróink közül való, azok közé tartozik, akik korszakokat kötnek össze, kiknek pályájuk egyik korszakalkotó nagyságtól a másikig vezet, hogy a történeti fejlődésben megszakítás ne legyen. Kazinczy barátságában nevelődik s Vörösmarty nyelv-művészetéhez emelkedik. Kazinczy korát fűzi Vörösmarty korához.

Az esztetikus Kazinczy s a költői nyelv megalapítója, Vörösmarty közt áll Kölcsey a maga műprózájával, a szépnek s a nemzeti nyelvnek az összeforrasztásával. Ez a helye irodalmunkban Kölcseynek.

Mint más kor gyermeke, más korképet látna maga előtt; találna új gondolatokat, új törekvéseket, mert minden kor különbözik valamiben az előzőtől, de találna régi eszméket, elveket is, mert a későbbi korok mindig felveszik a korábbiak használható, értékes elveit s belőlük új összeállítást alkotnak.

A költészet terén látná, hogy a tőle jól eltalált műdal, a tőle átültetett ballada Petőfiiben s Aranyban milyen művészi tökélyt ért el s hogy Hymnusa mennyire belerajzolódott a nemzeti lélekbe.

Kazinczynak jó barátja volt s ez ösztönözte arra, hogy mindenekelőtt tanuljon meg görögül. Az ideális görög nép élete a történet, philosophia szerint úgyszólván a szép körül kering, mint a praktikus rómaiaké a jog körül. Kölcsey megfogadja a szót s tanul görögül buzgón s bensőleg olyannyira, hogy költőink közül Arany Jánoson kívül alig van költő, aki a görög szellemi élet mélységeit annyira ismerné, mint Kölcsey. Ezt nemcsak költészetének mitológiai képei igazolják, hanem mély vonzódása a szép, az izlés irányában, mely megnyilatkozik egész munkásságában, költészetében, szónoklataiban, kritikai értekezéseiben.

Munkása lesz az esztétikának, segíti a kifejlődéshez, fogalmat ácsol, ezek jegyeit csiszolja, emelni segíti arra a színvonalra, ahonnan elindulhat az iskola és a társadalom meghódítására.

A közoktatási tanács új tantervében benne van a felhívás a művészi nevelésre, mellyel nem művészeket akar nevelni, nem is kizárólagosan az izlés fejlesztését akarja elérni, hanem a kedélyi, érzelmi nevelésre akar vezetni. A képzetnek hármass tulajdona, ereje, tartalma, s hangulata lévén, a műremekről nyert képzetben sok a hangulatképző elem, melynek nyomán a hangulat érzelemmé tisztul, s átterjedő képességénél fogva színével bevonja az egész lelket, melyre az értelmén kívül a kedély is megmozdul. A művészi nevelés nemcsak tudást ad, hanem az egész lelket mozgósítja, nemcsak tanít, hanem nevel is. Ez a gondolat nem állott így Kölcsey lelkében, de neki, mint az esztetika nagy tudású, mély érzésű munkásának ehhez a kincses eszméhez bizonyára jól kamatozó részvénye van.

Hajlamánál fogva visszavonuló természetű, hivatalt sem vállal, kis jövedelméhez, mint maga mondja, hozzáteszi lelke függetlenségét, s irodalmának él. De a kor reformhullámai őt is kimossák magányából, s részt vesz a mozgalmakban, nem annyira, mint politikus, mint inkább szónok. A kor vezérlő eszméit akarja erősebb megvilágításba helyezni, keresi a nyelvben azokat a legjobb kifejezéseket, melyek egyrészt a gondolatoknak szoborszerű kidomborodást adnak, másrészt éreztetik azt az érzelmi keretet, amelybe szellemi reliefek legjobban beleillenek. Tartalmat és érzelmet kisu-gárzó formákat hoz a magyar prózába, a nyelvet önmagából

bontja ki, s fejleszti arra a művészi emelkedettségre, amely prózáját annyira jellemzi.

Szónoki műveiben a gondolatok átlátszóságával, s kísérő érzelmeinek melegségével, a beszéd e belső ható tényezőivel tudta csak hallgatóit elragadni, mert a szónoki hatás külső tényezői nem voltak meg benne. Feje kopaszos volt, egyik szemét himlő vette el hangja ércetlen, tompa, s mégis hallgatói sohasem tudták megindulás nélkül hallgatni az igénytelen külsejű szónokot, kinek, mint Kossuth mondotta: félszemében a haza múlt, s jelen bánata égett.

1832-ben Szatmármegye követévé választja, s a pozsonyi országgyűlésen csakhamar feltűnik a magyar nyelv ügyében tartott beszédével. Az esztetikailag kiformált prózát viszi az országgyűlésbe a korábbi latinos, körülíró, lapos stylus helyébe. Nemesíti az országgyűlés tárgyalásainak a nyelvét, s azért úgy tekintik őt, mint aki a magyar szónoklat művészi formájának megteremtője, a magyar szónoklatban iskola alapító, s nagy szónokaink, Kossuth, Deák, Eötvös ez iskola neveltjei.

Ökölbe szorított száraz keze, mellyel beszédjét kísérte, régen lehanyatlott már, félszeméből a haza bánata örökre kilobbant, de nyelvi törekvéseit örökül hagyta, esztetikája elménket irányozza, s költészetének borúja többször szívünkbe lopózik.

(Msziget.)

Mandola Aladár.

Egyesületi élet.

Jegyzőkönyv.

Felvetetett a T. I. T. O. E. 1910. október 22-én tartott rendkívüli választmányi ülésén.

Jelen voltak Dr. Baló József elnöklete alatt Mészáros Jenő főtitkár, Geöcze Sarolta, Entz Jolán, Macskássy Sándor, Sztankó Béla, Miklós Gergely, Dr. Málnai Mihály, Quint József, Kún Alajos, Dékány Mihály, Répay Dániel, Bittenbinder Miklós, Demjén Ilona, Horvay Ede, Urhegyi A.

1. Dr. Baló elnök üdvözlí a választmány egybegyűlt tagjait s jelenti, hogy miután a magas miniszterium záros határidőn belül várja a „Rendtartás” átdolgozására vonatkozó javaslatot szükségesnek látta a választmány egybehívását. Egyúttal közli, hogy az elnöklete alatt egybegyűlt bizottság, melynek tagjai az elnökön kívül Sztankó Béla és Répay Dániel voltak, a javaslattal elkészült. Mielőtt azonban a javaslat tárgyalásába fognánk, jó előre szükségesnek tartja hangoztatni, hogy a javaslat tárgyalása keretében a szakfelügyelő és tanfelügyelő hatáskörére vonatkozó álláspontot le kell szegezni. Elnök igen óhajtja, hogy a választmánynak erre vonatkozó gondolatát szolidan, de határozott formában fejezzük ki.

2. Elnök felkéri Sztankó Bélát, hogy a kiküldött bizottságnak a „Rendtartás“ átdolgozására vonatkozó javaslatát adja elő.

3. Sztankó Béla a javaslat előadója mindenek előtt kijelenti, hogy a javaslat először általános, azután részletes szempontból foglalkozik a kérdéssel.

Általános szempontból vizsgálva a „Rendtartás“-t találunk benne olyan dolgokat, melyek, miután annak idejében rendeletileg szabályoztattak, ugyancsak, amennyiben szükséges, rendeletileg szabályozhatók ismét; ami azonban törvényben gyökerezik, arra nézve azt gondolja, hogy konkrét javaslatot ne tegyünk. De épen ezért szükségesnek tartja hangoztatni, hogy mondja ki a választmány, miszerint az 1868. évi XXXVIII. törvénycikk revízióját szükségesnek találja, mert az jelenlegi tanítóképzésünkre nem alkalmazható.

A választmány az előadó eme alapgondolatát magáévé teszi.

Ami a szakfelügyeletet és tanfelügyeletet illeti, arra előadó azt javasolja, hogy a választmány szigorúan ragaszkodjék a közgyűlés ama határozatához, hogy kerületi főigazgatóságok (szakfelügyelők) szerveztessenek s a tanítóképzők a tanfelügyelők hatásköréből kiemelve ez alá helyeztessenek. Miután azonban a szakfelügyelet legalább részben már valóban megvan, de a valóságnak megfelelően a tanfelügyelői hatáskör is megmaradt, javasolja, miszerint mondja ki a választmány, hogy a végleges megoldásig ezen átmeneti időben a tanfelügyelő hatásköre az adminisztratív ügyekre, a szakfelügyelő hatásköre pedig a tanulmányi ügyekre terjedjen ki s így a „Rendtartás“ egyes megfelelő pontjai már ez értelemben fogalmazandók.

A választmány teljes mértékben hozzájárul az előadó javaslatának ezen pontjához is.

Az igazgatótanácsra vonatkozólag azt javasolja az előadó, miszerint mondja ki a választmány, hogy ahol jelenleg nincs igazgatótanács, ott úgy kinevezés ne is történjék, s a hiányzó tanács hatásköre legyen a tantestületé. Az általános revízió alkalmával pedig ennek végleges megszüntetését kérjük.

A választmány ezen javaslatához is hozzájárul s az eddig elhangzott általános szempontokat magáévé teszi.

Sztankó Béla előadó ezek után pontról-pontra megteszi részletes javaslatát. (A részletes javaslat a közlönyben olvasható).

A részletes javaslatnak különösen két pontjánál, a tanítónövendékek felvételénél és a gyakorló iskolai tanítók munkakörének megállapításánál fejlődött ki nagyobb vita, melyben az elnök többszöri hozzászólásán kívül résztvettek Geöcze Sárolda, Répay Dániel, Miklós Gergely s Sztankó Béla előadó.

Elnök összegezi az elmondottakat s javasolja, hogy a választmány mondja ki, hogy az előadó javaslatát a felszólalások nyomában járó módosításokkal úgy általánosságban, mint részleteiben elfogadja.

A választmány az elnök javaslatához hozzájárul.

4. Elnök szívélyes szavakban mond köszönetet Sztankó Béla előadónak s Répay Dánielnek, mint a bizottság tagjának s javasolja, hogy eme köszönet jegyzőkönyvbe is vétessék.

A választmány ehhez szívesen hozzájárul s egyúttal köszönetet mond Dr. Baló Józsefnek is, ki a javaslatkészítő bizottságnak elnöke volt.

Dr. Baló József
elnök.

K. m. f.

Úrhegyi Alajos
titkár.

Jegyzőkönyv.

Felvétetett a *«Tanítóképző-Intézeti Tanárok Országos Egyesületé»-nek* 1910. évi november 9-én tartott választmányi üléséről.

Jelen voltak Dr. Baló József elnöklete alatt Mészáros Jenő főtitkár, Papp József (Sopron), Pethes János (Pápa), Lubinszky Emilia, Geőcze Sarolta, Entz Jolán, Demjén Ilona, Répay Dániel, Kún Alajos, Farkas Sándor, Snasel Ferenc, Quint József, Somogyi Géza, Bittenbinder Miklós, Sztankó Béla, Horvay Ede, Stepankó Albert, Strauch Gyula és Úrhegyi Alajos választmányi tagok.

1. Elnök üdvözlí az egybegyűlt választmányi tagokat s különösen üdvözlí Pethes János pápai és Papp József soproni igazgatót, akik a felmerülő fontos ügy megbeszélésére messziről jöttek el.

2. Elnök felhívására Mészáros Jenő főtitkár teszi meg jelentését, hogy t. i. a választmánynak a képesítői vizsgálatokra és a rendtartásra vonatkozó határozatait az elnökség felterjesztette a magas miniszteriumhoz.

Tudomásul szolgál.

Jelenti továbbá, hogy a magas miniszterium körrendeletet intézett valamennyi tanítóképzőhöz, melyben nem mondja kötelezőnek a tanároknak tanítói gyűléseken való részvételét, de igen óhajtana, ha a tanárok minél szorgalmasabban látogatnák azokat — a hivatlan beavatkozás látszatának kerülésével.

Végül jelenti a főtitkár, hogy a magas miniszterium a gyak. isk. tanítók továbbképzése céljából a „Magyar Tanítóképző“ folyóiratot „Gyakorló iskola“ című résszel óhajtja kibővíteni. Evvel kapcsolatban felhívja az egyesületet, hogy erre vonatkozó s a kivitel részleteire is kiterjeszkedő véleményes jelentését mielőbb terjessze fel. Ugyancsak kikéri az egyesület véleményét arra nézve is, vajjon kívánatosnak tartja-e egy olyan „Útmutató“ megírását, amely a gyak. isk. tanítónak munkájáról teljes tájékoztatást adna. Amennyiben az egyesület ezt óhajtja, annak kivitelére nézve is tegyen kimerítő jelentést.

Elnök az első átiratra vonatkozólag örömmel látja, hogy a magas miniszterium a körrendeletet a temesvári közgyűlésnek erre vonatkozó kívánsága alapján adta ki s így a közgyűlés álláspontjára helyezkedett. A jelzett leiratokra vonatkozólag azt ajánlja, kérje fel a választmány Farkas Sándort, mint a „Magyar Tanító-

képző" szerkesztőjét, hogy a legközelebbi választmányi ülésre egy erre vonatkozó javaslatot adjon be.

A választmány Pethes hozzászólása után hozzájárul. Farkas a megbízást elfogadja.

3. Elnök a fizetésrendezés ügyét, mint a választmányi gyűlés legfontosabb tárgyát tűzi, napirendre, és státusunknak az utóbbi napokban idevonatkozó mozgalmait a következőkben ismerteti.

A középiskolai tanárok kongresszusának idejében vagy az előtt is mindnyájan éreztük, hogy amik ellen ők küzdenek, azok minket is úgy fenyegetnek, mint minden középfajta iskola tanárait. Fel is merült nálunk is a kongresszus eszméje, s az elnökség körlevélben kérdezte meg a testületeket, hogy akarják-e a kongresszust, s ha kívánják, kellő számmal eljönnek-e arra. 39 körlevélre 25 válasz érkezett; ebből 20 akarta a kongresszust, de nem egyforma határozottsággal, 14-re pedig válasz sem érkezett, ami inkább a nemakarókhöz számítható, 4 nem akarta a kongresszust, és egy akarta de nem akart arra eljönni. Akármint okoskodjék valaki, ez nem az összesség határozott óhaja; ez nem egység; ez nem az esetleges kongresszus előzetes biztosítása. De közben az elnökség arra is rájött, hogy egy esetleges kongresszust fölöslegesnek tekint az a forum, mely ügyeinket mindenkor a legnagyobb energiával karolja fel s talán még némi bizalmatlanságnak is informáltatván arról is, hogy ami számunkra kivívható, kongresszus nélkül is, egészében s részleteiben is meglesz; a középiskolai kongresszushoz, melynek személyi éle is volt, okadatoltan vagy nem, tehát még kevésbé csatlakozhattunk. Így hozta a végrehajtó bizottság javaslatba a kongresszusi mozgalmak felfüggesztését.

A középiskolai kongresszus eredménye, azt hiszi az elnök, még inkább okadatolja a kongresszust elhalasztó második körlevelet, s most tartani kongresszust, nehezen volna okadatolható, annál inkább, mert minden különösebb csatlakozás nélkül, függetlenül szólhatunk a 20 óra, 35 év ellen és a rögtöni megharmadolás mellett. Ezt közzé tehetjük rögtön, meg memorandumokkal járulhatunk a miniszteriumhoz. Célunk szolgáljuk s hű sáfárjai vagyunk az egyesületnek. Ez az elnök álláspontja, s ezt, mint propozíciót a választmány elé terjeszti.

Somogyi Géza a gyakorló iskolai tanítók helyzetét találja igen sérelmesnek. Régebben ezek előbb állottak a segédtanároknál, mert hisz pl. a segédtanároknak szavazati joguk sem volt a gyűléseken, míg a gyak. isk. tanítók a rendes tanárokkal egyenjogúak voltak. Most megfordult a dolog s a gyak. isk. tanítók előmenetele nincs biztosítva. Úgy látja, hogy ennek az az oka, hogy bármily óriási munkát végeznek is, hiányzik a külsőség, hiányzik a polg. oklevél. Ezért úgy gondolja, hogy tegyünk indítványt az iránt, hogy a gyak. isk. tanítók a Paedagogiumban tegyenek az összes paedagogiai tárgyakból vizsgálatot s akkor egyenlő anyagi elbánásban részesüljenek a rendes tanárokkal.

Elnök evvel szemben azt véli, hogy annak a 25 év óta a munkáját kifogástalanul végező idősebb gyak. isk. tanítónak sem

kedve, de meg 36 heti óra mellett ideje sincs az autodidakta tanuláshoz. A magas miniszterium legutóbb kimondta s egy esettel igazolta is, hogy csak a polgári iskolákra képesített gyak. isk. tanítók juthatnak a VIII. fizetési osztályba. Így tehát első sorban a népisk. képesítésű idősebb gyak. isk. kollegák megmentéséről van szó, ami vizsgálatok feltételével lehetetlen.

Miklós Gergely nézete az, hogy a régebben szolgáló gyak. isk. tanítók minden különös vizsgálat nélkül menjenek be a VIII. fizetési osztályba. Van akárhány tanfelügyelő, aki elemi iskolai képesítéssel a VIII. sőt VII. fizetési osztályban van s ezekkel szemben sem tudja megérteni, hogy miért lehet csupán a gyakorló iskolai tanítóknál akadály az elemi iskolai oklevél? A fiatalabbakra nézve, sőt az újabbakra nézve azután meg lehet kívánni bizonyos magasabb képesítést. Úgy tudja különben, hogy erre vonatkozólag már van a miniszteriumban terv. Ami pedig az egész status rendezését illeti, arra vonatkozólag nem tartja szükségesnek, hogy kongresszust tartsunk, különösen azután, hogy láttuk a középiskolai tanárok kongresszusának az eredménytelenségét. Fejezzük ki egy memorandumban a magas miniszterium iránt bizalmunkat s abban foglaljuk össze kívánságainkat is.

Farkas Sándor. A betegsége miatt távollevő Nagy László szavait idézi, mikor a reánk háramló nagy felelősséget említi. S azért oly nagy a felelősség, mert az intézetek köréből alig van másról szó, mint a kongresszusról. A középiskolai tanárok lezajlott kongresszusa után még jobban módosult a helyzet, hogy a 35 éves szolgálati kötelezettség és a heti 20 óra illetékes helyről jutott tudomásunkra. Már most az a kérdés, hogy ezen előtérbe nyomuló két momentum miatt — még ha több tekintetben elégedettek vagyunk is — nem kívánja-e a tanítóképzők egyeteme a kongresszust? S itt megegyezik Nagy László gondolatával, mikor az újonnan előállott helyzet alapján látja szükségesnek vizsgálni, vajjon legyen-e kongresszus, vagy sem?

Geöcze Sarolta a bp. II. ker. képző tanári kara nevében szól. Minthogy a képzői tanárság közt nincs senki, aki a 35 évet s a 20 órát sérelmesnek ne találná: az intézet tanári kara a végrehajtó bizottság első felhívására egyhangúlag elhatározta, hogy a kongresszuson testületileg vesz részt. Minthogy továbbá a képzői tanárság azt remélte, hogy a középiskolaiak mozgalma sikerrel fog járni s ez esetben ők is részesülni fognak a kivívandó előnyökben: a tanári kar illendőbbnek találta volna a kongresszust velük egyidőben tartani s a küzdelemben részt venni, mert férfiatlannak és megszegényítőnek tartotta arra várni, hogy azt a bizonyos gesztenyét mások kaparják ki számára. Sajnos, ott a remélt eredmény nem volt meg s az elkeseredés a középiskolaiakat túlzásokra ragadta. Mindazonáltal — mivel 21 tanári testület a kongresszus megtartása mellett nyilatkozott s csak 4 ellene, még ha azt is számba vesszük, hogy 9 nem nyilatkozott — az abszolút többség mégis a megtartás mellett foglalt állást s így a parlamentáris gyakorlat szerint a végrehajtóbizottságnak azt

össze kellett volna hívnia — ezért volt meglepő az a második végrehajtóbizottsági kiadott körlevél. Ezért a tanári karnak az a véleménye, hogy a kongresszust még a jelenlegi változott helyzet mellett is össze kell hívni, hogy a képzői tanárságnak alkalma legyen közvéleményét a megváltozott viszonyok között is kifejezésre juttatnia és az egész tanársághoz csatlakoznia. Attól, hogy a mi kongresszusunk is túlzásokba találna esni, nincs mit tartani, mivel a mi mozgalmunknak személyi éle nincs. Sőt mi egy méltóságos, higgadt lefolyású kongresszussal, — amely a miniszter s az ügyosztályfőnök iránt bizalmat szavaz — épen saját miniszterünket és osztályfőnökünket támogatjuk; mert azt mindenki tudja, hogy az a bizonyos rideg, visszautasító válasz is voltaképp nem a közoktatásügyi, hanem a pénzügyminiszter válasza volt; a rideg fiskális érdekekkel szemben pedig a kultuszminiszter sokkal nyomatékosabban léphet fel, hogyha az egész tanárság közvéleményére támaszkodhatik. Az ezzel összefüggő nagy kulturérdekekkel szemben (utalva a középiskolaiak elkeseredése közben sajnosan fölmerült ellenállás gondolatára) a pénzügyminiszter sem zárkózhatik el, már csak a külföldre való tekintettel sem. Mindezeknél fogva — mivel a 35 év magának az ügynek sem válnék javára, mert ha valahol, épen a képzői munkakörben szükséges, hogy mindenki fogékony legyen minden modern haladás iránt s a korral mindvégig lépést tudjon tartani, ami kiöregedett egyénektől már nem várható — a tanári kar végezetül is óhajtja: 1. a kongresszus megtartását; 2. azon a 35 év s a 20 óra elleni tiltakozást; 3. a státuszrendezés azonnal való végrehajtását s ebben az igazgatók különválasztását; 4. a kongresszus elé terjesztendő javaslat készítésére bizottság kiküldését.

Elnök az előzők felszólalására reflektál, kimutatja, hogy a második körlevél óta egy cseppet sem új a helyzet, mert minden tanár tudta a kormánynyilatkozat előtt is, hogy heti 20 órától való szó és 35 szolgálati évről.

Geöcze felszólalására pedig ezeket jegyzi meg. Némely tételekben egyetért felszólalóval, de azokból más konzekvenciákra kell jutnia. Ama kikaparandó gesztenye analógiának tűnik elő indítéka mellett is, ő nem azért mondja: $2 \times 2 = 4$, mert más is azt mondja, hanem azért, mert úgy látja, úgy tudja, hogy 2×2 csakugyan 4. A szolidaritás vallása nem abban áll, hogy azt tegyük formában is, mint a középiskolaiak. A tanítóképzésre hátrányának tudjuk a 35 évet, a heti 20 órát; ezt mondjuk ki, s ezzel megvan az a szolidaritás, ami szükséges. Ez pedig kongresszus nélkül is lehetséges, aminek egységes sikerében ismételten kételkedik, annál inkább, mert sorinkban nehezebb az egységes közvélemény a különböző szolgálati ágak miatt, mint amott. (Emlékezzél az I. kongresszus gyak. isk. vitájára!) Erőszakoskodásról pedig mi ne is beszéljünk, mert az bűn volna, amellet, hogy először képtelenség is. Ügyosztályunk támogatását pedig — éppen autentikus forrás alapján, nem abban látjuk, hogy kongresszusi mozgalmat csináljunk — éppen most. A pénzügyminiszter gondolatát fölösleges találgatni. Elnök propozícióját

Geőcze felszólalásával nem látja megegyentítve, talán ellenkezőleg... Szavazzák le az elnöki propozíciót, az is megtörténhetik, neki személyében ez mindegy, de nem mindegy a statusügy lényegében, mikor már itt teljesen tájékozódva határozunk az egyetem nevében, amely kevesebb tájékozódottsággal, kevesebb felelősséggel teheti azt. Nehéz a helyzet, de ő tisztában van önnönmagával. A dolog végleges tisztázása nélkül az ülést nem szándékozik bevárni. Igen vagy nem!

Miklós Gergely szerint a szolidaritás kimutatására a változott helyzet folytán elegendő az elnök által javasolt hirlapi nyilatkozat. Feleslegesnek tartja, hogy sablonos kongresszus keretében nyilatkozzunk, mert elegendő ha kívánságainkat memorandum alakjában juttatjuk el illetékes helyre. Geőcze szavaira reflektálva kijelenti, hogy ha mi egy kongresszus keretében azokat fejeznők ki, amit ő óhajt, még kevésbé mutatnók ki a szolidaritást. A mi esetünk nem teljesen ugyanaz, mint a középiskoláké, mert hiszen ők személy ellen is küzdenek s ezért teljesen elegendőnek találja egy memorandum kidolgozását és átadását.

Farkas Sándor a megváltozott körülmények után is azt tartja, hogy a kongresszusra kellene ugyan appellálni, de mégis arra az álláspontra helyezkedik, hogy mentsük meg a lényegét. A kongresszus a középiskolai tanárok lezajlott mozgalma után más színekben jelentkezik s miután az elhangzott kívánságokra a végső választ már megadta a miniszter úr, nem lehetetlen, hogy e kérdésben a kongresszust nem is fogadná. A lényeg pedig az, hogy kívánságainkat, sérelmeinket nyomatékosan feltárjuk előtte. Mikor tehát elfogadja elnöknek Miklós által támogatott a memorandum átadására vonatkozó javaslatát, indítványozza, hogy ezen átadásra az egyesület minél több tagjait hívjuk meg.

Pethes azt indítványozza, hogy ezen memorandumot sok példányban nyomassuk ki s a képviselők kezéhez juttassuk, akiket kérjünk fel ügyünk támogatására.

Papp Főzsef (Sopron) arra kéri a választmányt, hogy a megírandó memorandumban a felekezeti tanárok sérelmei is összefoglalassanak.

Horvay Ede aggodalmát fejezi ki a kongresszussal szemben, mert fél, hogy nem volnánk képesek oly mértékben imponálni, mint óhajtjuk.

Strauch Gyula kívánatosnak tartaná, hogy a 35 év és heti 20 óra előtérbe nyomulása által megváltozott viszonyok között kérdezzük meg a tanári testületeket, nem kívánják-e a kongresszust?

Elnök Strauch szavaira reflektálva kijelenti, hogy ő feltételezi, hogy a választmány a tagok bizalmát teljes mértékben bírja. Ha tehát a tanárság a lapokból látja, hogy mi dolgozunk, ezt elegendőnek tudja, annál inkább, mert furcsa volna minden percben más alapon kérdezősködni; akkor mi mik volnánk? A tagok — a végén — kérdés nélkül is iniciálhatnak!

Farkas Sándor azt ajánlja, hogy a „Tanítóképző“ mielőbb adjon ki egy rendkívüli számot, amelyben a tanárság az egész mozgalom hű képét lássa.

Répay Dániel is elegendőnek találja a memorandumot, de kívánatosnak találja, hogy minden testület írja alá.

Snasel azt óhajtja, hogy a memorandumban csak a mi ügyünkről legyen szó.

Quint kéri a választmányt, legyen reá gondja, hogy a memorandumban a segédtanárok tarthatatlan helyzete élesen kidomborodjék.

Elnök az elhangzott vélemények után a vitát bezárván, felteszi a kérdést: 1. arra, hogy a kongresszus megtartásában, másodszor is megkérdetessének-e a tagok; és 2. arra vonatkozólag, hogy tartsunk-e kongresszust, vagy nem?

A választmány első esetben 14 szóval 6 ellen, második esetben 15 szóval 5 ellen nemmel szavaz.

Elnök ezek után a következőket javasolja: 1. Küldjön ki a választmány egy bizottságot, amely két memorandumot szerkesszen meg. Az egyik memorandumban csak a statusrendezésről, a 35 évi szolgálati időről s a heti 20 óráról szóló kívánságainkat összegezzük. A második memorandum az állami és felekezeti tanárság többi sérelmével foglalkozzék.

2. A memorandum átadására hívjuk meg az összes tanári testületeket.

3. A memorandumot sok példányban nyomassuk ki s kérésünk tolmácsolásával juttassuk el a képviselőkhöz.

4. Ügyünkben megteendő lépéseinkről a napilapokban helyezünk el cikket.

5. A „Tanítóképző“ rendkívüli számban ismertesse a képzőintézeti tanárokkal a helyzetet.

A választmány az elnök javaslatához hozzájárul.

Elnök a memorandum megszerkesztésére kiküldendő bizottság tagjaiul a következő választmányi tagokat ajánlja: Dr. Baló elnöklete alatt Farkas Sándort, Sztankó Bélát, Geőcze Saroltát, Quint Józsefet, Kún Alajost, Papp Józsefet (Sopron), Mészáros Jenőt s Úrhegyi Alajost. Elnök egyúttal felkéri Farkas Sándort, hogy az első s Mészáros Jenőt, hogy a második memorandum megszerkesztését vállalják el.

A választmány hozzájárul s a felkért választmányi tagok elfogadják a megbízást.

Elnök felolvassa Tanffy Iván máramrosszigeti áll. tképző igazgató átiratát, melyben a statusrendezésre a következőket javasolja. A tanárok 1—10 évi szolgálati idejük alatt a X. (2 évig), majd a IX. rangosztályban legyenek, 10 év után a VIII. s újból 10 év után a VII. rangosztályba soroztassanak. Az igazgatók tanári szolgálatuk 20. éve után a VI. rangosztályba lépjenek elő.

A választmány a javaslatot tudomásul veszi.

Elnök a gyűlést bezárja.

Dr. Baló József
elnök.

K. m. f.

Úrhegyi Alajos
titkár.

Irodalom.

A természetfölötti elem Shakespeare színműveiben.

Berzevicsy Albert, aki műtörténeti tanulmányai mellett a Shakespeare kultusz egyik legfőbb és legnyomatékosabb ápolója, széles felfogású tanulmányt adott ki, amely azt vizsgálja, hogy mikép érvényesülnek a természetfölötti, csodás jelenségek Shakespearenél. Jellemzi Shakespeare tündérvilágát, ahogy a *Szentivánéji álomban* és a *Viharban* nyilvánul, a varázslat és a babona szerepét, az ördöghitet és boszorkányságot, az álomlátást, káprázatot, szellemjelenéseket és a befejező összefoglaló fejezetben mélyreható következtetéseket von Shakespeare személyes felfogására a természetfölötti világot illetőleg. Az újabb magyar Shakespeare irodalomnak legkiválóbb termékei közé tartozik e jeles mű, mely a Franklin-Társulat kiadásában az Olcsó Könyvtárban jelent meg. Ára 80 f.

Arany János magyar irodalomtörténete. Arany János nagykorösi tanárságának legnevezetesebb irott emléke jelent meg most először nyomtatásban: az a magyar irodalomtörténeti kompendium, melyet alkalmas tankönyv híján tanítványai számára állított össze s diktálgatott a nagy költő. A rendkívül érdekes munka meglétéről rég tudomása volt az irodalomtörténetíróknak, de kiadásra csak most került; egy része Arany eredeti kéziratából, a többi tanítványainak jegyzeteiből. Nagyon érdekes ez a szerény igényűnek készült kompendium Arany irodalmi nézeteinek megértése szempontjából; a tartózkodó, egyszerű kifejezésmód mögött a hun-magyar kapcsolatok tárgyalásában a megértő szem előtt már nyilatkozik a *Buda halála* későbbi költője, Petőfiről szólóban pedig — Toldyval szemben, kinek kézikönyvét főforrásul használja — az új költészet méltó helyét állapítja meg, mint az eddigi fejlődés tetőpontját. Önmagáról természetesen hallgat. Az elnyomtatás korában, amikor Arany Nagykorösön tanárkodott, az irodalomtörténetnek az iskolában sokkal nagyobb nemzeti fontossága volt, mint ma, s a tárgy közel állott Arany szívéhez is, az egyéniségét annyira jellemző lelkiismeretességen kívül tehát még ezek az okok is hozzájárultak, hogy irodalomtörténetét tőle telhető gonddal dolgozza ki és adja elő. Az iskola ügyével foglalkozókat nagyon érdekelheti Arany tanítási módszere is, melyben már megtalálhatók a mai tanítási alapelvek magvai. A munkát *Pap* Károly adta ki s terjedelmes és hatalmas bevezetést irt hozzá, melyben rávilágít mindazokra a szempontokra, melyekből Arany irodalomtörténete érdekességgel bír. A nagyon becses könyv a Franklin-Társulat kiadásában az Olcsó Könyvtárban jelent meg s ára 1 korona 40 f.

A rejtelmes Lhassza. Tibet felkutatása ma a földrajzi tudomány egyik legaktuálisabb problémája s tekintettel arra, hogy ehhez a rejtelmes országhoz Ázsia két vezető hatalmának, Angolországnak és Oroszországnak lényeges érdekei fűződnek, fontos

világpolitikai probléma. Ennek megoldásához járult hozzá igen nevezetes adalékokkal az az angol katonai expedíció, amely az 1903—1904. években Lhassza, buddhista szent város kikutatására indult. Az expedíció eredményeit *Waddell* L. Austine írta meg angolul s műve most jelent meg dr. *Schwalm* Amadé átdolgozásában, mint a *Lóczy* Lajos szerkesztése alatt megjelenő „Földrajzi Társaság Könyvtára“ legújabb kötete. Tibet bűbájos közepét ismereti ez a könyv s már ezzel is vonz minden művelt embert. Elmondja egy kis háború történetét, melynek útvonala a Földkerekség legnehezebb területén vonul végig. Hannibal hadseregének útja az Alpeseiken gyermekjáték lehetett ehhez képest. Még nagyobb érdekessége Lhassza és környékének, valamint a buddhista főpapi életnek leírása, meglepő ecsetelése annak a vallásbölcseleti és hierarchiai gócpontnak, amely a keresztény Rómával szemben mintegy ellenkező pólusa az emberiség szellemi világának s ugyanannyi, sőt több ember vallásos tiszteletének központja, mint a Vatikán. *Waddell* annyival is illetékesebb volt e könyv megírására, mert a Himalája és Tibet területén már többször is megfordult s természettudományi képzettsége és a Kelet szellemi életének alapos ismerete egyaránt képesíti a tájképi leírásokra és a társadalmi és szellemi állapotok ismertetésére. A könyv érdekessége annyival is nagyobb, mert Lhassza csak rövid ideig maradt nyitva az idegenek előtt, kapui azóta ép oly szigorúan elzárattak, mint azelőtt s az angol kormány sem engedi meg India felől Tibetbe a behatolást. Mint *Lóczy* Lajos a könyv előszavában mondja, *Waddell* leírásai Lhasszáról valószínűleg még jó sok ideig, ha nem is az egyedüliek, de mindenesetre a legjobbak maradnak. Az olvasmányok is rendkívül érdekes könyvet dr. *Schwalm* Amadé nagy gondnal, eleven stílusban s a tárgyi dolgok helyes ismeretével ültette át magyarra s szemléletes voltát nagy mértékben fokozza a 25 szép szöveggép és 48 pompás műmelléklet. A nagyon tetszetős kiállítású könyvet a *Lampel* R. (Wodianer és fiai) cég adta ki; ára 9 korona.

Vegyések.

A magyar királyi államvasutak téli menetrendje 1910—1911-re.

A küküllőszög-parajdi vonalon. A Küküllőszögről jelenleg d. e. 10 óra 21 perckor Dicsőszentmártonba induló és onnét d. u. 12 óra 23 perckor Küküllőszögre visszainduló személyvonat menetrendje alábbiak szerint változik. Küküllőszögről indul d. e. 9 óra 40 perckor, Dicsőszentmártonba érkezik d. e. 11 óra 2 perckor; az ellenirányban Dicsőszentmártonból indul d. e. 11 óra 17 perckor és Küküllőszögre érkezik d. u. 12 óra 38 perckor, hol Budapest felé közvetlen csatlakozát nyer.

A budapest nyugoti pályaudvar-marcheggi vonalon. A Budapestről reggel 6 óra 50 perckor Wien felé induló keleti expresszvonat Galánta állomáson feltételesen megállítatik.

A nyári évad tartamára forgalomba helyezett helyi vonatok közül a Budapestről reggel 5 óra 35 perckor induló vonat kivételével, mely télen is Érsekújvárig fog közlekedni, az alábbi vonatok *szüntettetnek meg*, és pedig:

Érsekújvártól Budapestig, a Budapestre éjjel 11 óra 50 perckor érkező vonat.

Budapest és Párkányánána között a Budapestre d. e. 8 óra 45 perckor érkező és a Budapestről este 8 óra 20 perckor induló vonat olyképpen, hogy az utóbbi vonat október és április hónapokban *Budapesttől Vácig*, november hó 1-től bezárólag március hó 31-ig pedig *Budapesttől Dunakeszi-Alagig* fog közlekedni.

Budapesttől-Szobig a Budapestről d. u. 5 óra 20 perckor induló vonat *Budapest és Nagymaros* között a Budapestről d. e. 8 óra 45 perckor és d. e. 11 óra 35 perckor induló valamint a Budapestre d. u. 5 óra 45 perckor és éjjel 10 óra 25 perckor érkező vonat, melyek közül azonban az utóbbi *Váctól-Budapestig* október és április hónapokban forgalomban marad, illetve újból forgalomba helyeztetik.

Budapest és Dunakeszi-Alag között a Budapestről este 8 órakor induló vonat november hó 1-től bezárólag március hó 31-ig nem fog közlekedni.

Rákospalota-Újpesttől Budapestig megszüntettetik a Budapestre reggel 3 óra 51 perckor érkező vonat.

A Párkányánánáról reggel 8 óra 10 perckor Budapestre érkező vonat Rákospalota-Ujpest állomáson rendszeresen megállítatik.

Ugyanezen állomáson megengedtetik a felszállás a Budapestre este 8 óra 20 perckor és este 8 óra 50 perckor érkező vonatokra is.

A Budapestről d. u. 2 óra 10 perckor Párkányánánára induló vonat Dömös átkelésén télen nem állítatik meg.

A pozsony-lípótvári vonalon. A reggel 5 óra 45 perckor Pozsonyba érkező személyvonatnál Nagyszombat és Pozsony között az egy utra szóló szomszédos forgalmu menetjegyek használata kizáratik.

A pöstyén-verbói vonalon. Az esti vásár- és ünnepnapj vonatok megszünnnek.

A hőlak-trencsénteplic-trencsénteplic-fürdői vonalon. A Hőlak-Trencsénteplicről éjjel 2 óra 40 perckor, d. u. 1 óra 35 perckor, este 8 óra 15 perckor és éjjel 11 óra 30 perckor induló, valamint a Hőlak-Trencsénteplicre éjjel 1 óra 32 perckor, reggel 5 óra 3 perckor, d. u. 5 óra 50 perckor és éjjel 10 óra 39 perckor érkező motorosvonatok forgalmon kívül helyeztetnek.

Kimutatás

a f. é. november hó 20-áig befolyt tagsági díjakról.

1909-re: Zorkóczy Ede, Fülöp Áron, Kuszailla Péter, Nagy Ferenc (8—8 kor.).

1909. II. felére: Buschmann Gyula (4 kor.).

1910-re: Hollós Károly, Mangesius Mária, Gerhard Béla, ág. ev. tanítóképző Eperjes, Tscheik Ernő, Kapi Gyula, Demjén Ilona, Németh Sámuel, Dr. Gyömöre Zsigmond, Papp József, Patyiné Láng Mária, Bratu Aurél, Zsögön Zoltán, Vásárhelyi József, Drescher Irma, Kún Alajos, Glünkl Ágost, Svarba József, Simkó Endre, Gömöri Sándor, Bater János, Dr. Katona János, Sennyei József, Nagy Károly, Wagner János, Dr. Pauler Ákos, Karoliny Mihály, Heinrich Józsa, Szarka Lajos, D. Veres Julia, Mogyoró János, Exner Leo, Holzmann Ferenc, Szt. Orsolyarend r. k. tanítóképzője, Zoltai Mátyás, Preszmeyer Emilia, Klinda Károly, Rónai Sándor, Méray Irén, Bittenbinder Miklós, Lubinszky Emilia, Fuchsné Eitner Ludmilla, Poszvék Irén, Bánhidiné, Pintér Rafael, áll. tanítóképző Modor, Gamauf György, Berényi Irén, Vlaszatyné Kiss Mariska, Nagy Vilmos, Nagy József, Pókász Imre, Kuszailla Péter, Sarudy Ottó, Balázs Béla, Fiedler István, Petrovác József, Grósz Ernő, Grau Géza, Sárosy István, Tömör Boldizsár, Nagy Ferenc, Forberger Árpád, Beszterce-Naszódvármegye Ált. Tanítóegyesület, Volosin Ágost, Kardhordó Árpád, Tabódy Ida, Bakajsza György, Dúzs Mária, Sente Pál, Sztára József, Berauer József, Sebő Béláné, Radó Vilmos, Guttenberg Pál, Kiss György, Orosz István, Fejes Áron, Felméri Sándor, Elekes Viktor, Khin Antal, Párvy Endre (8—8 kor.).

1910. I. felére: Palotainé Békei Józsa, Purcsi János (4—4 kor.).

1910. II. felére: Belányi Tivadar (4 kor.).

Horvay Ede
egyes. pénztáros.

Feiwel Lipót utódai

BUDAPEST, IX. IPAR-UTCA 4.

Mindennemű iskolapadok, iskola-
torna- és óvoda-berendezések és
szabad. gyermekpadok gyártása.

➔ Árjegyzékkel készséggel
szolgálunk ingyen és bérmentve.